Інститут Східної Європи
Eastern-European Institute

Віктор Ідзьо

Руське Королівство та Тевтонський Орден: політичні, економічні та релігійні взаємовідносини у XIII- XIV століттях

Івано-Франківськ «СІМИК», 2020

ББК 82.3(4 Укр)-7 С 76

Друкується за рішенням Кафедри українознавства Інституту Східної Європи, протокол № 1 від 3 січня 2020 р.

Рецензенти:

Калакура Я. - доктор історичних наук, професор Кафедри українознавства Інституту Східної Європи.
Кононенко П. - доктор філологічних наук, професор Кафедри українознавства Інституту Східної Європи.
Кононенко Т. - доктор філософських наук, професор Кафедри українознавства Інституту Східної Європи.
Недюха М. - доктор філософських наук, професор Кафедри українознавства Інституту Східної Європи.
Огірко О. - доктор філософії, професор Кафедри українознавства, Інституту Східної Європи.
Партико З. - доктор філологічних наук, професор Кафедри українознавства, завідувач відділення «Філології та журналістики» Інституту Східної Європи.
Пасічник В. - доктор наук з державного управління, професор, завідувач Кафедрою європейської інтеграції Інституту державного управління Національної Академії державного управління при президенті України, професор відділу «Міжнародної громадянської співпраці» Інституту Східної Європи.
Хитрук В. - кандидат філологічних наук, доцент Кафедри українознавства, завідувач відділення «Санскритології», виконуючий обов'язки професора, керівник Карпатського відділення Інституту Східної Європи.

Віктор Ідзьо.
Руське Королівство та Тевтонський Орден: політичні, економічні та релігійні взаємовідносини у XIII- XIV століттях. - Івано-Франківськ "Сімик", 2020р. - 62с.

Наукові праці директора Інституту Східної Європи, завідувача Кафедрою українознавства доктора історичних наук, професора, академіка АНВШ України Віктора Ідзя «Руське Королівство та Тевтонський Орден: політичні економічні та релігійні взаємовідносини у XIII-XIV століттях» досліджує процеси взаємовідносин Руського Королівства з Тевтонським Орденом у XIII-XIV століттях.

Грунтуючись на українських та іноземних джерелах, наукових працях українських та іноземних вчених, аналізуються заємовідносини починаючи від перемоги князем Данилом Галицьким рицарів Тевтонського Ордену під Дорогичином, до епохи політичних, торгово-економічних та культурно-релігійних взаємин з Тевтонським Орденом останнього володаря Руського Королівства, короля Юрія II.

Праця «**Руське Королівство та Тевтонський Орден: політичні, економічні та релігійні взаємовідносини у XIII- XIV століттях**» видання III, видрукована з нагоди **60**-ти ліття з **Дня Народження** (1960-2020р) автора.
З працею можна познайомитися на сайті Інституту Східної Європи - **www.easterneurope.nethouse.ua**

ISBN 996-70-66-31-8 **©В.С.Ідзьо, 2020р.**

Зміст

1.Взаємовідносини князя Данила Романовича Галицького з Тевтонським Орденом у 1237-1238 роках XIII століття……...4

2.Руське Королівство в XIII столітті у взаємовідносинах з Тевтонським Орденом після монголо-татарського нашестя……...16

3.Руське Королівство, Тевтонський Орден, Польша, Литва. Політичні взаємовідносини в Центрально-Східній Європі в XIV-XV століттях..35

Взаємовідносини князя Данила Романовича Галицького з Тевтонським Орденом у 1237-1238 роках XIII століття

В 1237-1238 роках князь Данило Романович Галицький утверджується, як володар у двох складових частинах Русі-України після затяжної феодальної війни яка на основних її етапах набирала рис міжнародного характеру і охоплювала інтереси таких сусідніх країн, як Угорщини, Польщі, Чехії, Австрії, Литви та прибулих у Європу, та на територію Русі-України, рицарів Теватонського Ордену[2,с.480-482; с.107; с.481-482; с.241-242; с.194].

У рішучій боротьбі за відновлення єдності давньоукраїнської держави князь Данило Романович Галицький повинен був завдячувати не великим українським феодалам, а торгово-ремісничій знаті міст, «мужам градським», простому населенню, яке було виразником ідеї єдності Русі-України. Власне «мужі градські» у час небезпеки надавали князю Данилу, всесторонню допомогу, формували йому військові сили[8,с.564; с.170; с.118-139; с.88; с.31-32].

Слід зауважити, що виразниками ідеї єдності та могутності Русі-України, було також і різного рангу міське та сільське населення, на яке лягав увесь тягар ведення як внутрішніх так і зовнішніх феодальних війн. Власне міське і сільське населення давало князю Данилу ополчення, і було виробником основних повсякденних засобів людського існування включаючи предмети харчування. Власне, припинення феодальних війн, спокійний розвиток всіх земель Русі-України, був головним лейбмотивом успіху відродження та реформування Української держави. Виразником такого стремління усього українського народу у XIII столітті були і гідні нащадки «самодержця усієї Русі, великого князя Романа», його сини великий князь Данило та його молодший брат, князь Василько. Отже повторивши шлях свого батька, великого князя Романа, як наголошував Руський літопис, що «був царем в усій Руській землі», знову об'єднавши Галичину і Волинь, великий князь Данило Романович Галицький став наймогутнішим князем у стародавньої Русі-України, що надало йому право заявляти свої притензії на Київське князівство і таким чином

проголосити себе абсолютним володарем Української держави у середині XIII століття[6,с.30; с.243; с.196; с.108; с.3-19; с.28-29].

Однак здійсненню далекоглядної політики великого князя Данила Галицького ще не судилось збутися, оскільки політична ситуація, яка склалася на західних кресах Русі-України у середині 30 років XIII століття, змусила його звернути на неї всю свою увагу[10,s.141; с.3-19; с.243; с.196; с.21-44; с.12-14; с.3-4; с.95; с.10; с.136; p.84; №21; №3,p.47,tabl.11; s.1-53; №336; p.467; с.88].

Річ в тому, що у час феодальної війни в Русі-Україні у 1202-1210 роках в Прибалтику, з благословлення Папи Римського і німецького імператора, було запрошено духовно-рицарський Орден мечоносців, який очолював великий магістр, що вибирався з кола найзнатніших рицарів. У духовно-рицарського Ордену існував також капітул, своєрідна рицарська рада, на якій затверджувалися питаня внутрішньої та зовнішньої політики[5,с.31-32; с.30].

У першій половині XIII століття духовно-рицарський Орден здійснив військові кампанії у литовські та пруські землі, що привело до консолідації у XIII столітті литовських племен в Литовське князівство, якому вдалося відбити наступальний порив тевтонських рицарів[3,с.221-223; с.36-46;97-101; с.304-312].

У 30 роках XIII століття мазовецький князь Конрад і Тевтонський Орден уклали союз, за яким Тевтонський Орден повинен був захищати Польщу від нападів литовських і пруських князів, які нападали на польські землі, зокрема межуючу з ними, Мазовію та Куявію. Запросивши рицарів Тевтонського Ордену, Мазовецький князь Конрад, що раніше підтримував дружні стосунки з великим князем Данилом Галицьким і воював з ним проти литовців, у час феодальної війни в Русі-Україні, розірвав з ним союзну угоду і не маючи підтримки з Русі-України, найбільше з усіх польських князів постраждав від нападів Литовського князівства. Користуючись тими обставинами, що у 30-х роках XIII століття князь Данило Галицький зосередив усю свою увагу і зусилля на відновленні свої влади в Галичині і спробах поширити свій вплив на Київське князівство, князь Конрад Мазовецький запросив собі на допомогу проти литовських князів рицарів Тевтонського Ордену, які з Палестини переселились в Європу і спочатку зупинилися в Сілезії та Німеччині, а потім, з дозволу

угорського короля Андрія II, у Семиградді, де зобов'язались захищати Угорську державу від половців[3,с.221-223; с.36-46;97-101; с.304-312].

Однак в Семиградді рицарі Тевтонського Ордену стали настільки агресивними проти місцевих підданих короля, що угорський король Андрій II з великою ганьбою вигнав хрестоносців з своєї країни незважаючи на протест Папи Римського. Гіркий досвід угорського короля Андрія II однак не навчив нічому польського князя Конрада Мазовецького, який за порадою Папи Римського та католицького духовенства запросив рицарів Тевтонського Ордену до Мазовецького князівства. Утвердившись в Мазовії, та на суміжних з нею землях, рицарі Тевтонського Ордену, з мазовецького плацдарму, починають завоювання Литви, Прусії, Ятвягії та ряду регіонів Прибалтики [3,с.221-223; с.36-46;97-101; с.304-312].

Захоплений успіхами тевтонців і розуміючи, що він не зможе утримати порубіжних територій Русі-України, мазовецький князь Конрад передає рицарям Тевтонського Ордену у 1236 році, захоплений у час феодальної війни в Русі-Україні, багатий торгово-ремісничий центр Дорогичин. До нашого часу дійшло не лише коротке повідомлення Руського літопису XIII століття про військову кампанію князя Данила у Дорогичинську землю, але й свідчення у польських хроніках, з яких стає відомо, що у 1236 році: «Конрад Мазовецький нагородив загін мечоносців, що був у нього на службі, містом Дорогичином, який віддав їм для захисту своїх володінь від Литви»[11, №126; с.30-31].

Із свідчень Руського літопису XIII століття знаємо, що Дорогочинська, як і Берестейська земля завжди входила до складу Волині і здавна були важливими транзитними торговими центрами, своєрідними торговими вортами Русі-України на заході. Надання князем Конрадом Мазовецьким рицарям частки Волиської землі викликало незадоволення великого князя Данила Галицького. Тому справедливі слова князя Данила висловлені Руським літописом XIII століття: «не гоже крижовникам тримати нашу отчину, і пішов на них з великою силою», закономірно висловлюють стремління князя Данила, об'єднати навколо свого правління усі міста Волинського князівства. Іноземні та вітчизняні джерела свідчать, що князь Данило штурмом оволодів

Дорогочином і взяв в полон одного з членів капітулу Тевтонського Ордена, магістра Бруно, з усіма його рицарями. Сам похід на Дорогичин був організований блискуче, князь Данило спеціально перед тим, як виступити проти рицарів Тевтонського Ордену розпустив слухи, що він збирається в похід на ятвягів, щоб приспати пильність рицарів, що отаборились у Дорогичині, оскільки облога і штурм добре укріпленого міста, де сиділи добре озброєні воїни-рицарі, було не легко взяти. За свідченням джерел, військо великого князя Данила оволоділо містом навальним штурмом, а це значить, що князь Данило Романович добре готував військо до штурму міста Дорогичина. Можна припустити, що князь Данило Галицький для взяття Дорогичина застосовував облогову техніку: пороки, каменемети, тарани, важкі самостріли, перекидні містки, приставні драбини, інакше не можливо було так легко оволодіти добре укріплене рицарями місто[7,с.220].

Слід наголосити, що питанню взаємовідносин князя Данила Галицького з рицарями Тевтонського Ордену присвятив свою наукову працю «Перемога Данила Галицького під Дорогичином у 1238 році: аналіз джерел та реконструкція подій», львівський вчений, кандидат економічних наук Тарас Каляндрук, який власне сконцентрував все своє наукове світобачення на перемозі великого князя Данила Галицького над рицарями Тевтонського Ордену під Дорогичином[4,с.50-53].

Як наголошує у своїй праці дослідник Тарас Каляндрук: «Довідник з історії України подає цю видатну подію скромно, трьома рядками в біографії Данила Галицького: в 1238 році розгромив німецьких рицарів, очолюваних магістром Бруно, які захопили місто Дорогичин». Однак, наголошує Т.Каляндрук:«По-перше, виникає питання, кого ж саме переміг Данило Галицький під Дорогичином? Деякі вчені, ігноруючи історичні документи, називають їх то тевтонськими рицарями, то орденом Добжинських братів, то меченосцями». Процитуємо основний документ, Галицько-Волинський літопис: «Коли ж настала весна, рушили вони удвох на Ятвягів. І прийшли вони до Берестія, але ріки наводнилися і не змогли вони йти на Ятвягів. Данило сказав: Негоже є держати отчину нашу крижевникам-темпличам, тобто соломоничам. І пішли вони обидва на них із великою силою, узяли город Дорогичин місяця березня і старійшину їх Бруна схопили і

воїв захопили, і вернулися обидва у Володимир». Отож, сам князь Данило говорив про Орден Тамплієрів. А вже напевно, що і сам Данило, і літописець краще знали, з ким їм доводилось вести війну. Тож чому серед суперників князя Данила Галицького вчені бояться називати тамплієрів? [4,с.50-53].

Орден Тамплієрів, латинська назва:«tampl-храм», виник у Палестині в 1118 році під час Хрестових походів. В 1099 році під час III Хрестового походу європейські рицарі захопили місто Єрусалим і створили там Єрусалимське королівство. Але на цьому війна з «невірними» не закінчилася. Тому для охорони Святої Землі, Гробу Господнього і паломників від невірних на шляху від побережжя до Єрусалиму був створений рицарський Орден Тамплієрів. Свою другу назву «Соломоничі» він отримав від того, що король Єрусалиму віддав у їхнє розпорядження ціле крило в колишньому храмі Соломона. Через два століття цей орден перетворився у могутню таємну військову організацію, яка базувалася на власних законах, мала свою армію і флот, земельні володіння, фінанси, поліцію та суд і проводила незалежну зовнішню політику. Маючи свої командорства у багатьох державах, тамплієри не підпадали під юрисдикцію тих держав, на території яких знаходились їх командорства. Вся Європа була обплутана густою мережею орденських організацій. Сила і могутність тамплієрів стали настільки великими, що вони почали диктувати свою волю європейським монархам і навіть Папі Римському. Такий стан справ зрештою викликав велике занепокоєння як у європейських володарів, котрі побачили в ордені велику небезпеку для своєї влади (більшість королів Європи змушені були позичати в ордену гроші під відсотки, внаслідок чого заборгували йому значні суми), так і у Римської Церкви, що виявила в ордені наявність єретичних ідей і вчень. Тому в 1307 році Папа Климент V звинуватив тамплієрів у єресі, внаслідок чого орден був оголошений поза законом. Його керівники, на чолі з великим магістром Жаном де Моле були схоплені французьким королем Філіпом IV Красивим і страчені, а володіння ордену конфісковано. Але історія рицарів храму на цьому не закінчилась[4,с.50-53].

Від Ордену тамплієрів, наголошує дослідник Т.Каляндрук: «ведуть свій родовід могутні таємні товариства, серед яких

франкомасони, ілюмінанти, ротаріанці та інші. Деякі з цих організацій діють і сьогодні, тому не дивно, що про перемогу князя Данила Галицького над тамплієрами намагаються не згадувати, чи видавати її за перемогу над «тевтонцями», «німецькими рицарями», «добжинськими братами» і т. д.»[4,с.50-53].

А між тим, наголошує вчений Т.Каляндрук:«з історичних джерел відкривається дуже цікава картина. Слід сказати, що Тевтонський Орден (Орден святої Марії Тевтонської) був заснований за допомогою і на засадах Ордену Тамплієрів. Вони ж заснували й інший Орден – Лівонський або Меченосців (їхньою емблемою був червоний хрест тамплієрів, до якого лише додали червоний меч). Є свідчення, що тамплієри керували і створенням на базі Тевтонського і Лівонського орденів особливого державного утворення «Ordenstaat». Саме тут вони планували створити власну державу від Балтійського до Чорного моря, яка була б незалежною і в адміністративних, і в релігійних питаннях. Плацдармом для цього слугували Угорщина і Польща, де вже існували тамплієрські командорства. Так у Словаччині «червоні монахи» так називали тоді тамплієрів, збудували замок Лікава коло міста Ружомберок на вершині високої гори з масиву Малий Хоч котрий став їхнім форпостом в Угорщині, а у Польщі тамплієри створили ще одну свою філію - маріонетковий орден Добжинських братів, що керувався тамплієрським статутом»[4,с.50-53].

Цей план почав реалізовуватися у 1235 році, коли Папа Григорій IX своєю буллою об'єднав ордени Добжинців і Меченосців з Тевтонським Орденом. Саме в цьому році польський князь Конрад Мазовецький підступом захопив волинські землі між ріками Нуром і Західним Бугом, зокремамісто Дорогичин, важливий стратегічний центр, що сполучав торговельні артерії європейських держав і Русі, а також Балтійський і Чорноморський регіони. Не маючи змоги утримати ці землі в покорі, в 1237 році Конрад Мазовецький передає їх у володіння начебто Добжинським братам (яких було всього лише, аж 14 братів-рицарів), а насправді це були рицарі Ордену Тамплієрів[4,с.50-53].

Перспектива створення тамплієрами своєї держави на захоплених землях «язичників» та «схизматиків» ставала реальністю. І раптом, пишуть історики, тамплієри втратили до цієї

ідеї інтерес. А для пояснення несподіваної втрати інтересу історики подають не дуже переконливу версію, про надмірну суворість клімату Східної Європи, розпещеність і розніженість рицарів ордену (це про тих, які відзначалися своєю суворістю та невибагливістю). В Прибалтиці для них клімат був сприятливий, а на Волині та Галичині занадто холодно? Справжньою ж причиною були аж ніяк не суворі природні умови, а, швидше, занадто гострі мечі руських воїнів Данила Галицького, з якими тамплієрам довелось зіштовхнутися, наголошує дослідник Т.Каляндрук[4,с.50-53].

Князь Данило Галицький, який прекрасно розумів небезпеку появи на своїх землях хрестоносців, організував блискавичний похід, класичний з усіх правил військового мистецтва. На початку весни руські війська спішним маршем пішли до Берестя (нинішній Брест). Звідти вони мали йти начебто «на ятвягів». За допомогою цих чуток Данилові вдалося приспати пильність хрестоносців і він несподівано з'явився під мурами Дорогичина. Уважно проаналізувавши манери ведення битв Данилом Галицьким і стратегічно - тактичні прийоми полководців тих часів, наголошує дослідник Т.Каляндрук, можна з великою імовірністю реконструювати весь перебіг битви. Імовірно, добре розуміючи, що штурмувати укріплене місто буде надзвичайно складно, а важкі облогові машини швидким маршем по весняному бездоріжжю підвести було неможливо. Крім того в літописі чітко сказано, що князь Данило з метою дезінформації противника почав похід ніби то йдучи на ятвягів. Це тим більше виключає перевезення з собою великих облогових машин, котрі в боях проти диких ятвязьких племен в дрімучих лісах і болотах Берестейщини були абсолютно не потрібні і моментально б відкрили ворожій розвідці (а вона в рицарів була на дуже високому рівні) таємну мету походу князя Данила Галицького. Несподівано ввірватись у місто гарнізон котрого перебував в умовах підвищеної бойової готовності (адже хрестоносці тільки недавно разом з поляками відбили його від русичів), також було складно. Данилові Галицькому залишалось одне, хитрістю виманити рицарів в поле розбити їх і на їх плечах ввірватися в місто. В середньовіччі це був типовий прийом ведення війни. Для цього він, як завжди в таких випадках, послав наперед частину своєї регулярної піхоти

(знаменитих літописних «пішців» озброєних і вишколених на зразок грецької фаланги) підсилених кінними і пішими стрільцями. Хрестоносці, бачачи нечисленність піхоти, котру вони ніколи і військом не вважали (адже рицарі билися переважно верхи), на чолі з магістром Бруно кинулись у навальний наступ, але несподівано були зупинені стіною списів. Битися з вишколеною фалангою важко озброєних руських воїнів було не так легко як з погано озброєними і не дисциплінованими загонами ятвязьких і литовських племен. Тим паче, що князь Данило завжди прикривав важко озброєних піхотинців загонами стрільців з луків котрі в бою накривали ворога градом стріл. Це був так званий знаменитий «руський бій» котрий згідно літопису викликав захоплення навіть у ворогів князя Данила Галицького, зокрема у князя Конрада Мазовецького. Тим часом з боків і тилу на хрестоносців вдарили кіннота й решта піхоти князя Данила, які були у засідці. Така тактика як свідчать дослідники був улюбленим прийомом князя Данила Галицького яка приносила йому перемогу у багатьох битвах[4,с.50-53].

Цікаво, наголошує вчений Т.Каляндрук, що в старих радянських фільмах і підручниках з історії чомусь постійно стверджувалося, що руські воїни нібито поступалися західним рицарям у важкому озброєні. Але, як свідчить археологія, в реальності озброєння руських кіннотників-бояр XIII століття не лише не поступалося, а й переважало озброєння рицарів. І зрозуміло, що удар важко озброєної руської кінноти став для рицарів фатальним. Хрестоносці були наголову розбиті і в паніці кинулись утікати. На їх плечах русичі увірвались в Дорогичин. Звичайно що русинське населення Дорогичина котре було жорстоко поневолене хрестоносцями (адже Дорогичин як ми вже згадували був здавна волинською отчиною князя Данила) також включилося в битву громлячи рицарську залогу в самому місті. Розгром рицарського війська був повний. Всі уцілілі рицарі на чолі з самим магістром Бруно потрапили в полон[4,с.50-53].

Ця перемога князя Данила Галицького, на думку вченого Тараса Каляндрука:«завдала відчутного удару по планах наступу хрестоносців на Схід і стала початком кінця існування рицарських орденів у Східній Європі. Як справедливо зауважив видатний дослідник доби Галицько-Волинської держави, доктор історичних

наук, академік Віктор Ідзьо: «розгром рицарів був настільки разючий, що вони вже більше ніколи не нападали на прикордонні землі Української держави, у всякому випадку нам джерела про такі напади нічого не розповідають». Через шість років пси-рицарі отримали ще одну відчутну поразку, якої їм завдав інший руський князь Олександр Невський. А ще через 200 років війська хрестоносців були остаточно розгромлені під Грюнвальдом об'єднаними силам слов'янських військ»[4,с.52-53].

Тож ми маємо по праву пишатись славною перемогою наших предків під керівництвом князя Данила Галицького над жорстокими наїзниками, котрі «залізом і кров'ю» намагалися утвердити на нашій землі своє панування. А подальші дослідження вчених, наголошує дослідник Т.Каляндрук, «повинні ширше розкрити перед нами усю велич цієї перемоги»[4,с.50-53].

Розгром завданий рицарям Тевтонського Ордену під Дорогичином був настільки разючим, що вони більше ніколи не нападали на прикордонні землі Української держави, по крайній мірі джерела про такі напади рицарів Тевтонського Ордену нічого не розповідають[9,с.87].

Розгром рицарів Тевтонського Ордену під Дорогичином, поклав початок до повного злучення усіх земель Галичини та Волині у кінці 1237 року, що дало можливість князю Данилу Галицькому розпочати на початку 1238 року боротьбу за повне утвердження свого володарювання в усій Русі-Україні, як вірно зауважує російський історик Д.Н.Александров:« в 30 роках XIII століття князь Данило Романович не замикався у галицько-волинських землях, в цей же час він намагася утвердитися і в стародавній столиці Української держави місті Київві та в усій Київській землі, як володар всієї Русі»[1,с.59].

У висновок дослідження наголосимо, що успішний розгром рицарів під Дорогичином, став початком злучення великим князем Данилом Галицьким всіх земель в єдину Українську державу в 1238 році[3,с.221-223; с.36-46;97-101; с.304-312].

Список джерел та використаної літератури:

1.Александров Д.Н. Южная, Юго-Западная и Центральная Русь в XIII-XIV вв. и образование Литовского государства. - М. 1999,
2.Зубрицкий Д. История Галицко-Русского княжества. - Львов, 1853-1855. - Т.II.
Зубрицкий Д. История Галицко-Русского княжества. - Львов, 1853-1855. - Т.III.
Грушевський М. С. Історія України-Русі. - К., 1991. -Т.II.
Пашуто В.Т. Внешняя политика Древней Руси. - М., 1968.
Пашуто В.Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. - М., 1950.
3.Ідзьо В. Українська держава в XIII столітті. - Івано-Франківськ «Нова зоря», 1999.
Ідзьо Віктор. Король Данило та Українська держава в XIII ст. у взаємовідносинах з Тевтонським Орденом. Науковий Вісник Львівського політехнічного університету. - Львів. 2001.
Ідзьо Віктор. Король Данило та Українська держава у XIII ст. у взаємовідносинах з Тевтонським Орденом. Наукові праці V Міжнародного форуму україністів. Історія. Видавництво Чернівецького національного університету «Рута». - Чернівці, 2003. - Т.І. - Ч.І.
Ідзьо В. Король Данило та Українська держава в XIII столітті у взаємовідносинах з Тевтонським Орденом. Засновник Львова король Данило та Українська держава в XIII столітті (до 750- річчя першої літописної згадки міста Львова) (1256-2006). Видавництво університету «Львівський Ставропігіон». - Львів, 2006.
4.Каляндрук Т. Перемога Данила Галицького під Дорогичином у 1238 році: аналіз джерел та реконструкція подій. Науковий Вісник Українського Університету. - М.,2007. - Т.XI.
5.Котляр М.Ф. Данило Галицький. - К., 1979.
Котляр М.Ф. Полководці давньої Русі. - К., 1991.
6.Котляр М.Ф. Полководці давньої Русі. - К. 1991.
Пашуто В.Т. Внешняя политика древней Руси. - М. 1948.
Пащуто В.Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. - М.,1950.
Полное Собрание Русских Летописей(ПСРЛ). Московский летописный свод 1479. - М. 1949. - Т. XXV.

Греков Б.Д. Древнейшие судьбы Западной Украины и Западной Белоруссии. - М., 1939. - №10-11.
Дашкевич Н. Княжение Даниила Галицкого по русским и иностранным известиям. - Киев, 1873.
7.Пашуто В.Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. - М., 1950.
8.Соловьев С. М. Сочинения. - М., 1988. Т. II. - Кн.I.
Татищев В.Н. История Российская. - М-Л., 1964. - Т. III.
Котляр Н.Ф. Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волынской Руси IX-XIII вв. - К., 1985.
Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство. - К. 1984.
Котляр М.Ф. Данило Галицький. - К. 1979.
9.Шараневич І. История Галицко-Володимерской Руси. - Львов, 1863.
10.Werner M. Di Regirung Bela's der vierten, Ungar. Revue. - Vien, 1893.
Греков Б.Д. Древнейшие судьбы Западной Украины и Западной Белоруссии. - М., 1939. - №10-11.
Пашуто В.Т. Внешняя политика древней Руси . - М.,1969.
Пащуто В.Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. - М.,1950.
В.Пичета. Исторические судьбы Западной Украины и Западной Белоруссии. - М., 1939.
Пичета В. Основные мотивы исторического развития Западной Украины и Западной Беларуссии. - М.,1940.
Софроненко К.Я. Общественно-политический строй Галицко-Волынской Руси XI - XIII вв. - М., 1955.
Готье. Исторические судьбы Западной Украины и Западной Белоруссии. Исторический журнал. - М.,1940. - №1.
В.Пичета. Основные мотивы исторического развития Западной Украины и Западной Беларуссии. Соцкнигизд. - М.,1940.
Н.Дашкевич. Рыцарство на Руси в жизни и поэзии. Книга для чтения в историческом обществе Нестора летописца. - Киев, 1909. - Кн.15. - Вып. 4.
Huielard-Breholles Examen dechates de l'Eglise Romaine contenues dans les roulleaux de lluny. - Paris, 1865.
Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae, ed. A. Theiner. - Romae, 1860. - T.I.

N. Baunigarten. Op. cit.
B. Wlodarski. Rola Konrada Mazoweckiego w stosunkach polsko-ruskich.(Arch. Tw-wa Nauk we Lwowe. Dzial, tom19, zeszyt 2. - Lwow, 1936.
Codex Diplomat. Mas., ed Kochanowski. - Nr. 336.
Schriptores Rerum Hungarum ed E. Szentpetery. - Budapestini, 1937-1938. - T.1.
Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство. - К. 1984.
11.Preussisches Urkundenbuch.Ed. Philippi. - Konigsberg, 1882. - T.1.
Котляр М.Ф. Полководці давньої Русі. - К., 1991.

Руське Королівство в XIII столітті у взаємовідносинах з Тевтонським Орденом після монголо-татарського нашестя

В середині XIII століття Руське королівство виступає на міжнародній європейській арені як збалансована та могутня політична сила, що стає особливо очевидним в 50-60 роках XIII століття[4,с.221-223,с.264-267; с.206-210; с.36-46; с.97-101; с.304-312].

Рис.1. Руське королівство у XIII-XIV століттях. Карта.

Це був не простий період українсько-польських, українсько-угорських, українсько-литовських, українсько-чеських політичних взаємин. Однак особливо цікавими є взаємовідносини Руського королівства з Тевтонським Орденом[6,с.145].

Рис.2.Король Русі Данило І Галицький(125301264рр.)

В 50-60 роках XIII століття Руське королівство, після прийняття великим князем Русі-України Данилом Романовичем Галицьким, королівського титулу у 1253 році в Дорогичині, ввійшло в Союз Католицьких держав, що зближувало його позиції

з католицьким заходом і зокрема з Тевтонським Орденом[4,с.221-223,с.264-267;с.206-210; с.36-46;с.97-101; с.304-312].

За таких обставин встановились досить дружні взаємовідносини з Тевтонським Орденом, оскільки в цей же час Руський літопис засвідчує досить напружені політичні відносини Руського королівства з Ятвяжським князівством[5,с.28-32], одночасно наголошуючи, що особливо дружніми стали відносини Руського королівства з Католицькою Церквою та Союзом Католицьких держав. За допомогою Католицької Церкви Руське королівство розпочало вирішення «Ятвяжського питання» де претендентом на частину Ятвяжських земель був і Тевтонський Орден[6,с.145].

Вторгнення Тевтонського Ордену в Північну Європу в 30-тих роках XIII століття, в час феодальної війни в Русі-Україні, внесло стратегічні зміни і в Східній Європі. В цей час Тевтонський Орден частково заволодів і прикордонними Волинськими містами. Однак успішний похід на Дорогичин припинив просування Тевтонського Ордену на територію Русі-України[4,с.221-223,с.264-267; с.206-210; с.36-46; с.97-101; с.304-312].

В цей час після просування монголо-татарських військ на схід Європи стало причиною налагодження політичних відносин Русі-України з Польщею, Угорщиною, Чехією, Литовським князівством[5,с.28-32; с.304-316].

Як відомо, після розгрому моноло-татарами Русі-України в січні-березні 1241 року, 9 квітня 1241 року, Польща на чолі з великим краківським князем Генріхом Благочестивим та всіма рицарями-хрестоносцями на чолі з великим магістром Тевтонського Ордена, Поппо фон Остерном, рицарями із Сілезії та Моравії, зібрались біля міста Лігніци, де вирішили дати бій монголо-татарам. 9 квітня 1241 року біля міста Лігніци сталася кровопролитна битва наслідок якої для поляків та хрестоносців був трагічний, поляки і хрестоносці були наголову розгромлені монголо-татарами, які як свідчать монгольські джерела, відправили в Монголію у ставку імператора Угедея дев'ять мішків з правими вухами в знак могутності своєї зброї в європейській кампанії. Отже в 1241 році Русь-Україна, Польща та Тевтонськаий Орден були повністю розгромлені монголо-татарами, власне все це спонукало ці європейські держави до подальшого військово-

політичного союзу[4,с.221-223,с.264-267; с.206-210; с.36-46; с.97-101; с.304-312].

Внаслідок розгрому всіх військ Тевтонського Ордену монголо-тарарами, у Польщі під містом Лігніца, великий магістр Тевтонського Ордену попросив у Папи Римського військову допомогу для приборкання повсталих прусів, які раптово вдарили на землі Тевтонського Ордену. З метою зміцнити позиції Тевтонського Ордену, по завданню Папи Інокентія в Прибалтику на допомогу хрестоносцям, відправився з усім своїм військом чеський король Пшемислав II. Тевтонський Орден в Прибалтиці після розгрому усього його війська монголо-татарами під Лігніцею з 1241 по 1253 роки знаходився в досить тяжкому становищі. В кінці 1253 року вармінський єпископ Ансельм знаходився в Моравії, де проводив з приводу тяжкого становища Тевтонського Ордена довготривалі переговори з єпископом Оломоуцьким. Приїзджав в Прагу до чеського короля Пшемисла II з проханням про військову допомогу у 1254 році і великий магістр Тевтонського Ордену Поппо фон Остерн. В результаті широкомаштабних переговорів був організований похід могутнього чеського короля Пшемисла II разом з маркграфом Брандебурським Отоном III у Прусію, який розгромом прусів, закріпив становище Тевтонського Ордена у Прибалтиці[11,с.260].

В цей час, внаслідок монголо-татарського погрому у 40-ві роки XIII століття Русь-Україна, від західних меж до східних була оточена католицькими сусідами. Зміцнення позицій Тевтонського Ордену в Пруській землі замкнуло ланцюг навколо Русі-України, католицьких сусідів, що надзвичайно активізувало політику Римської Церкви по відношенню до Русі-України. Римська Церква бачучи набираючу могутність Русі-України в особі Папа Римського Інокентія IV, встановила особливі стосунки з володарем Української держави, великим князем Данилом. Особливо і Папа Римський Інокентій IV і володар Русі-України, великий князь Данило, проявили політичну зрілість до здійснення союзу і вступу Русі-України в Союз Католицьких держав у 1245-1254 роках. Папа Інокентій IV почав виношувати плани включення Русі-України в Союз Католицьких держав і утворення Унії з Православною Церквою. Обидві сторони почали готуватися до переговорів. Сусідні держави: Польща, Угорщина, Чехія і

особливо Тевтонський Орден прийняли у зближенні позицій Русі-України і Римської Церкви найактивнішу участь. До скорішого зближення позицій Римської Церкви і Русі-України і вступу останньої в Союз Католицьких держав підштовхувала і нависша над Європою загроза нового монголо-татарського нашестя[4,с.221-223,с.264-267; с.206-210; с.36-46; с.97-101; с.304-312].

Як видно з історичних відносин Римської Церкви і Русі-України в 30-тих роках XIII століття місіонери Католицької Церкви прибули в Русь-Україну із Польщі, Угорщини, Прусії з метою облаштування католицьких єпископій та схилення духовенства Української Православної Церкви та державних діячів Української держави до Унії з Римською Церквою[12,s.10].

В 40-вих роках XIII століття Папа Римський Інокентій IV все більше клопочеться про захист Русі-України від монголо-татар. Він уже не через місіонерів, а особисто вступає в переговори з великим князем Русі-України Данилом Романовичем, духовенством Української Православної Церкви. Як наголошував у свої буллах, направлених до «короля Русі Данила», Папа Римськипй Інокентій IV: «вступивша в Союз Католицьких держав Русь-Україна отримає військову допомогу в боротьбі проти монголо-татар від таких держав як: Польща, Угорщина, Чехія, Австрія»[4,с.221-223, с.264-267; с.206-210; с.36-46; с.97-101; с.304-312].

В кінці 40-вих років Папа Римський Інокентій IV у буллах наголошував:«що Русь-Україну траба захищати і за участю Тевтонського Ордену. У своїх буллах-зверненнях до католицьких держав, Папа Римський Інокентій IV просив їх про надання військової допомоги Руському королю Данилу у випадку нападу на нього військ Золотої Орди»[8,с.59-76].

В настіпній буллі Папа сповіщав: «що направляє в Русь-Україну архієпископа Пруського, Альберта, легатом, для виправлення «помилок грецької віри», і просить підтримувати його в цьому. Легат Альберт, що прибув із Прусії, повинен був також допомагати королю Русі Данилу порадами в татарських справах»[13, №65].

Однак, як бачимо з папських булл, Папа Римський Інокентій IV піклувався виключно релігійними питаннями, у зв'язку з якими, він доручив легату, архієпископу Пруському

Альберту:«виправляти грецькі помилки віри і настановляти єпископів в Русі-Україні». Папа Римський Інокентій IV також доручив легату архієпископу Пруському Альберту:«реформувати Руську християнську Церкву за Католицькою інфраструктурою християнської віри»[13, №66], однак, як наголошують джерела, допоки легат, архієпископ Пруський Альберт прибув в Русь-Україну, із Прусії, з Тевтонського Ордену, посольство великого князя Данила Романовича виїхало в квітні 1247 року до Папи Римського Інокентія IV в Ліон на переговори і прибуло туди через два місяці, тобто в червні 1247 року. Очолив посольство ігумен монастиря гори Святого Данила, Григорій. Внаслідок укладення всеоб'ємлюючого договору, Папа Римський Інокентій IV доручив легату Пруському архієпископу Альберту: «їхати в Русь-Україну і прийняти присягу від короля Русі, князів та бояр на вірність Римській Церкві», оголосити в усіх землях України-Русі: «Акт про Унію Церков»[13, №72].

Папа Римський Інокентій IV дав легату Пруському архієпископу Альберту і послам ряд других вказівок згідно яких можна вважати:«Унію червня 1247 року реально здійсненим фактом»[13, №40, №70, №71, №73].

Як бачимо з сукупності проаналізованих джерел зі своєї сторони великий князь Русі-України Данило Романович, внаслідок переговорів з головою Союзу Католицьких держав, Папою Римським Інокентієм IV та його легатом Пруським архієпископом Альбертом, який одночасно представляв і Тевтонський Орден, зумів досягнути ряд політичних вигод. Поширеня на Русь-Україну чт вже «Руське королівство опіки престолу святого Петра» включення Української держави в Союз Католицьких держав, «Проголошення Папою Данила королем усієї Русі», означало також визнання Папою Римським Інокентієм IV завоювань Русі-України на Сході, зокрема ятвязьських і литовських земель, на які Русь-Україна не мала права і на які притендували польські князі та Тевтонський Орден[13, №69].

В цей же час Папа Римський Інокентій IV в 1248р. направляє свої булли 22, 23, 24 січня світлому королю Данилу Галицькому і магістру Тевтонського Ордену Генріху Фон Вейде (1247-1248рр.) в яких складає одне прохання: «Негано повідомити про наближення монголо-татарських полчищ»[11,s.43-44].

У буллі до світлого короля Русі Данила, Папа Римський Інокентій IV наголошував:«Просимо Світлість твою, умоляємо і посилено просимо, як тільки стане тобі відомо, що полчища татар рухаються на християнський світ, щоб ти поспів би повідомити про це боголюбивих дітей, братів дому Тевтонського в Прусії, щоб як тільки через них братів дійде це до нашого відома ми могли би подумати, як з божою допомогою цим татарам дати мужній відпір»[4,с.221-223,с.264-267;с.206-210;с.36-46;с.97-101;с.304-312].

Таким чином за посередництвом Папи Римського Інокентія IV Тевтонський Орден перетворювався на союзника та посередника у стосунках голови Союзу Католицьких держав Папи Інокентія IV з Руссю-Україною. Папа Римський Інокентій IV особисто попереджував магістра Тевтонського Ордена Генріха фон Вейде про можливість поступлення свідчень про монголо-татар від руського короля Данила[1,с.96-105].

Так за безпосередньою участю Тевтонського Ордену, зокрема легата Папи, Пруського архієпископа Альберта, володар Україні-Русі Данило отримав пропозицію від Папи Інокентія IV у вступ в Союз Католицьких держав. Легат Папи, Пруський архієпископ Альберт в травні 1246 року, прибувши з Тевтонського Ордену, назвав від імені Папи Римського Інокентія IV, великого князя Русі-України Данила - «королем Русі». Папа Римський брав Руське королівство під захист меча святого Перта: «Regi Russic illustri, Jnnokentus Episcopus, servus servorum Dei. Cumte as regnum tuum utpote plantationem novellam, proponamus tuas guantum cum Deo possumus favorabiciter exandimus. Tus Itague supplicationibus inclinati, personamet Regnum predictumsub beati Petri et nostra protectione suscipimus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergoomnino liominum liceat hane paginamnonstre protectionis infringere vel ci ausu temtrario contraire. Si guis autem hos attemptare presumserit, indignationes Deiomnipotentis, beatorum Petri et Pauli apostolorum eius et nostram se noverit incursurum. Datum Lugdum V. Nonas Maii anno terrio (1246)»[13, №61, №63, F.1,pag.56].

Що стосується двосторонніх відносин Русі-України та Римської Церкви то «Світлий король Русі» Данило давно бачив загрозу зі сторони монголо-татар і вів з цього приводу, з Папою Римським, активні переговори. Він совісно віднісся до прохань Папи Інокентія IV і в проміжку часу між 1248-1253 роками

подавав інформацію Римській Церкві, через Тевтонський Орден, про наближення монголо-татар, що відзначено в зверненні Папи Римського Інокентія IV до «християн Східної Європи»[2,с.12-15].

Так у зверненні Папи Інокентія IV від 14 травня 1253 року говориться, що про нашестя татар йому стало відомо із «послання христолюбивого сина нашого, світлого короля Русі Данила». Внаслідок цих послань Папа Римський Інокентій IV закликав християн:«Богемії, Моравії, Сербії, Помор'я відгукнутися на призив «світлого короля Русі, христолюбивого сина нашого» і виступити христовим походом проти азіатского ворога. Папа обіцяв відпущення гріхів і наділення такими же привілеями, які даються ідущим в Єрусалим…»[3,с.136-181].

В наступному році після звернення Папи Римського Інокентія IV до католицького світу про організацію христового походу проти татар в 1254 році, Русь-Україна офіційно вступила в Союз Католицьких держав. В цей час в короля Данила Галицького з'явилась надія, що Русь-Україна з ближніми католицькими сусідами спільно виступить війною проти монголо-татар. Предтечею такого хрестового рушення і водночас зближення з своїми католицькими союзниками мав стати трьохсторонній союз Руського, Польського королівств з Тевтонським Ордененом. Характерно, що цей союзний договір в першу чергу був укладений проти до Золотої Орди та Ятвязького князівства[4,с.221-223,с.264-267;с.206-210;с.36-46;с.97-101; с.304-312].

Як бачимо і сукупності проаналізованих історичних джерел, Тевтонський Орден до укладення союзного договору діяв проти Ятвязького князівства самостійно, оскільки отримав дозвіл від імператора і Папи Римського на колонізацію всіх Ятвязьких земель, що видно із Золотої булли 1226 року імператора Фрідріха II і булли 1234 року Папи Римського Григорія IX. До цього часу головними претендентами на Ятвязькі землі були Русь-Україна та Польща. Що стосується Русі-України то перші літописні згадки про походи великого київського князя Володимира на ятвягів відносяться до 983 року[4,с.221-223,с.264-267;с.206-210; с.36-46;с.97-101; с.304-312].

Таким чином до завоювання Ятвязьких земель Тевтонським Орденом у нього претенденти вже були. Однак ми бачимо, що самостійно Тевтонський Орден не міг завоювати

Ятвязьке князівство, яке в цей час перебувало в союзних відносинах з Золотою Ордою, тому бачучи загрозу від монголо-татар через функціонування в сусідстві їх ятвязького союзника, Тевтонський Орден теж вирішив укласти союзний договір з притендентами і водночас союзниками по антитатарській коаліції [6,с.145-147].

До такого троїстого союзу Руського королівства, Польского королівства та Тевтонського Ордену проти союзного з монголо-татарами, Ятвязького князівства, спонукав Папа Римський Інокентій IV[3,с.136-181].

Про договір між Тевтонським Орденом, королем Русі Данилом та Мазовецьким князем Земовитом нам розповідає грамота віце-магістра Тевтонського Ордену Прусії Бурхарда фон Хорнхаузена (магістр в 1255-1257рр.). Грамота в середині XIX століття зберігалася в Польщі в Кракові в бібліотеці князів Чорторийських. Грамота є оригіналом. В неї збереглися шнури від печаток. Текст її зберігся повністю. Мова грамоти латинська. Одже подаємо її вперше в перекладі з латинськоїй на українську.

Латинська: «In nomine domini nostri Jesu Christi Amen. Fr [ater] Burchardus de Hornhusen vicepreceptor fratrum domus Theutonice in Pruscia, [universis Christi] fidelibus presens scriptum inspecturis presentibus et futuris salutem in domino sempiternam. Noverit universitas vestra guod nos de fra [trum nostrorum consilio et con] sensu,excellenti viro Danieli primo rege Ruthenorum et illustri principi Szamovito duci Mazowie et corum liberis terciam partem [terrae Jatwezenorum] christiano nommini subiugandam, pro eo, ut, guocienscumgue a nobis re [guirerentur contra] eandem gentem barbaram, et guamlibet aliam, fidem christianam inpugnantem, eorum nibis personale prestent auxilium et iuvamen.

Guod si ex [aliguo] casu prepediti forsitan facere non poterint absgue dolo, eorum inpotentiam vel absentiam suppleant per suorum hominum missionet acsi exhibent presentiam personalemm. Et guia discidii seminator odit concordiam hominum, ut fructus concordie depereant et odum inter homines generetur, pro cocordia inperpetuum inter nosobtinenda cum predictis nobilibus convenimus in hans farmam: ut nobis non solum assistant contra predictas gentes christiani nominus inimicas, verum eciam contra guemlibet vel guos libet cuiscumgue professionis et conditionis iuxta predictum modum impertiantur

auxilium et iuvamen. Etnos versa vice predictis nobilibus prestabimus auxilium et iuvamen, contra guos suum nobis iuvamen prestiterint, guousgue mall retenta vel violenter, contra guos suum nobis iuvamen prestiterint, guousgue malereten ta vel violenter allata restituerint vel amicabili compositione non satisfecerint; nec cum invasoribus aliguo modo concorda bitum, nisi premissa omnia compleantur. Adicimus etiam, guod si predictis nobilibus aligua dw [erre imminuerit, et] si de nostris hominibus aligui ad eos declinaverint pro salario obseguium prestaturi, ipsos non impediemus nec ad nos redire [faciamus] guosgue gwerra sopitafuerit inchoata, et ab omni impeticione, gue contra ipsos moveri posset ratione predicte gwerre fuerint [libere et exempti.Gui]cumgue autem predicte compactionis seu compositionis vilator extiterit, omni iure prenotatoprivetur. Pro hiis autem [omnibus et sin] gulis obsevandis imperpetuum presens scriptum sigillo ven [erabilis] Patris nostri Andree episcopi Plocensis ecelesio et [supradictorum print] cipum fecipum communiri. Datum in Rathzens anno gratic Millesimo ducentesimo guarto, Octauo Kalendas»[15,№III, №30; №I/1, №298].

Українська: «Во ім'я Господа нашого Ісуса Христа амінь. Брат Бурхарт фон Хорхаузен, віце-магістр братів дому Тевтонського в Прусії, всім християнам, які побачуть написане тут, як і нині живучі, так і наступникам, бажає вічного спасіння в Господі. Нехай буде відомо всім вам, що ми за радою і згодою братів наших, великій людині, Данилу, першому королю Русі, і світлому князю Семовиту, князю мазовецькому і їх дітям третю частину Ятвязької землі, яку належить підчинити імені Христа, з усіми правами і владою світською даруємо у вічне володіння. За це всякий раз нам буде потрібна допомога проти цього варварського народу, або проти любого другого, що воюватиме проти віри Христової, щоб вони надали нам свою допомогу та сприяння. Якщо по якійсь причині, вони, не дай Бог, не зможуть цього зробити за обставин невистарчання чи відсутності військової сили, то нехай поповнять своїми людьми, а якщо стане необхідно, приймуть особисту участь і оскільки сіяч зла намагаючись згубити плоди згоди і робить все, щоби виникла ненависть між людьми, та щоби досягнути вічної злагоди між нами, ми договорились з уповноваженими особами таким чином, що би вон не тільки помагали нам проти вищеупомянутих язичників, ворогів імені Христа, але й проти кого би то не було, любого фаху і положення,

згідно вищеозначеного, постійно надавати допомогу. А ми всвою чергу вищезгаданим особам дамо допомогу проти тих, в бортьбі з кем вони допомагатимуть нам, до тих пір, допоки ці вороги не належаче, чи силою відібране не віддадуть і не підуть на дружнє примирення. І ми з своєї сторони не будем вступати в ніякі згоди з загарбниками, допоки не буде виконано все вищенаписане. Добавимо також, що якщо вищеупомянутим сторонам буде загрожувати війна і якщо хтось із наших людей прийде до них, щоби отримувати платню за службу, ми не будемо їм забороняти, і не дозволимо, щоби вони повернулися до нас, допоки не закінчиться почавшася війна; і ми знімаємо з них всі звинувачення, які можуть бути порушені проти них у зв'язку з участю в цій війні. Якщо же хто-небуть порушить вищенаписаний договір, то буде лишений всіх означених прав. А щоб це вічно виконувалось і всі ми і кожним, дійсну грамоту ми скріпили печаткою велимишановного отця нашого Андрія, єпископа Плоцької церкви і нашої і вищезгаданого короля і князя Писано в Раченжі в рік благодаті 1254, восьмій календі…»[4,с.221-223,с.264-267;с.206-210;с.36-46;с.97-101;с.304-312;14,s.41;15,№III,№30;I/1, 298].

Дальше дата складання грамоти обривається, однак більшість дослідників вважають, що вона була складена в Раченжі у 24-25 грудня 1254 рокці. На нашу думку, сам король Данило в укладанні договору участі не брав, очевидно, що це був хтось з його васалів, можливо, князь Лев, оскільки в кінці згадуються наявні при підписанні принци (князі). Однак із грамоти стає ясно, що укладено трьохсторонній договір між Тевтонським Орденом, Польщею (Мазовією) та Руським королівством[4,с.221-223,с.264-267;с.206-210;с.36-46;с.97-101;с.304-312;14.s.41;15,№III,№30;№I/1, №298].

Як бачимо із ходу історичних подій ініціатива союзного договору належала Тевтонському Ордену. Керівництво Тевтонського Ордену розуміло своє шатке становище в Прусії, коли одночасно складалась загроза як від монголо-татар так і від їх союзників, ятвягів. В цей же час самостійно завоювати Ятвязьке князівство Тевтонський Орден не міг, тому він був готовий на любу допомогу проти ятвягів[14,s.41].

Як бачимо із договору за таких обставин Тевтонський Орден віддавав частину Ятвязької землі «великому чоловіку першому королю Русі Данилу», другу князю Мазовецькому Земовиту. В цей же час Тевтонський Орден наполягає в союзників на надання йому військової допомоги і як бачимо з грамоти дуже надіявся на військову допомогу короля Русі[4,с.221-223,с.264-267;с.206-210;с.36-46;с.97-101;с.304-312;15,№III,№30;№I/1, №298].

Укладення володарем Руського королівства, королем Данилом союзного договору з Польщею та Тевтонським Орденом теж мали свої причини. Цим договором король Данило зміцнював своє становище на глибокому заході Руського королівства, куди у місто Холм збирався перенести свою столицю. Водночас після булл Папи Римського Інокентія IV та союзу з Тевтонським Орденом та Польщею реально розпочалась організовуватись антитатарська військово-політична коаліція[4,с.221-223,с.264-267; с.206-210; с.36-46;с.97-101; с.304-312].

Цей союз забезпечував недоторканість кордонів Руського королівства з півночі та заходу. В союзі був зацікавлений і краківський князь Болеслав Кривоустий, який теж розраховував на частку в Ятвязькій землі, що заставило його брати участь в коаліції і робити походи проти ятвягів[12,s.8].

Вибір союзників Тевтонським Орденом теж був не невипадковий. В 1248 році великий князь Данило Романович видав свою дочку Предславу за мазовецького князя Земовита чим укріпив украньско-польський союз[10,s.313-320]. Цей союз був дієвим в Європі і витримав монголо-татарське нашестя. Ще раніше батько Земовита, князь Конрад Мазовецький дав притулок великому князю Данилу і його двору в Польщі, що могло бути сприйняте Золотою Ордою за ворожу діяльність, оскільки і зараз у 1254 році Руське королівство, та король Данило Романович міцно тримався союзу з Польщею [9,s.23-45].

Розуміючи претензії Руського королівства і Польщі на Ятвязьке князівсотво, особливо після вступу Руського королівства в Союз Католицьких держав, Тевтонський Орден, який хоча і мав всі виключні права на Ятвязькі землі від імператора Фрідріха II і Папи Римського Григорія IX, однак змушений був рахуватися з україно-польським союзом особливо на передодні нового монголо-татарського нашестя, про яке вже ходили чутки[12,s.8].

Вступ до цього союзу краківського князя Болеслава Кривоустого може говорити про якусь дієвість папських булл [14,с.41], однак краківський князь Болеслав бажав сам покорити язичників не опираючись ні на Руське королівство ні на Тевтонський Орден, хоча союз з останніми, очевидно проти монголо-татат, краківський князь Болеслав бажав про всяк випадок зберігати[12,s.10].

За таких обставин Руське королівство розпочало завойовувати свою частину Ятвязької землі. Джерела згадують нам походи військ Руського королівства в Ятвязьку землю в 1252, 1254, 1255-1256, що привело до підчинення Ятвязької землі королем Русі Данилом. За таких обставин король Данило негайно оповістив своїх польських і тевтонських союзників, що: «данину ятвяги платять королю Данилу»[4,с.221-223,с.264-267;с.206-210;с.36-46; с.97-101;с.304-312].

Після 1256 року свідчень про походи на ятвягів Руського королівства у літописах немає, що може говорити, що договір з Тевтонським Орденом відносно Ятвязької землі був використаний Руським королівством повністю[2,с.12-15].

Таким чином ми бачимо, що володар Руського королівства, король Данило, внаслідок вступу в 1253-1254 роках в Союз Католицьких держав вів з своїми західними союзниками досить розумну політику. Участь в союзному договорі Руського королівства з Тевтонським Орденом і Польщею було справою далекоглядною і продуманою. Сам договір та союз немов би підкріплював булли Папи Інокентія IV про необхідність надання допомоги королю Русі Данилу. Він реально визначав перспективу майбутнього хрестового походу проти монголо-татар. Як бачимо в союзному договорі було визначено, що союзні держави Руське королівство, Польське королівство, Тевтонський Орден повинні: «надавати допомогу один одному проти язичників і проти кого небудь любого положення». Власне в цьому пункті було скрито взаємодопомогу у війні проти монголо-татар, власне в першу чергу цього від Папи Інокентія IV, бажав король Русі Данило і з цією метою Папою Римським Інокентій IV у буллах:« виголошувалась військова підтримка Союзом Католицьких держав, Руського королівства, у війні з монголо-татарами»[4,с.221-223, с.264-267;с.206-210; с.36-46;с.97-101;с.304-312].

Цей договір схиляв до союзу і Литовське королівство, як зазначено джерелами, перший литовський король Міндовг давно шукав союзу з Тевтонським Орденом, а отже в цей час король Данило намагався залучити до союзу проти монголо-татар і Литву[6,с.151].

Що стосується проблеми взаємовідносин короля Данила з Тевтонським Орденом, то чернівецький вчений О. Масан у статті « Король Данило і Німецький Орден: проблема взаємин» так визачив напрямов вичення цієї проблеми: «Угоди короля Данила з Німецьким Орденом в головному концентрується на Раченжському договорі 1254 року щодо поділу ятвязьких земель. Унікальність цього історичного джерела полягає в тому, що, по-перше, це єдиний оригінал політичної угоди Данила Романовича, який зберігся і тому не викликає сумнівів щодо автентичності її тексту, і, по-друге, він містить цікаву вказівку на королівський титул правителя Руської держави. У контексті документу цю вказівку слід розглядати як перше свідчення широкого визнання нової титулатури Данила»[7,с.24-25; 13,№XXVII-LXXIX].

Перші достовірні відомості про контакти великого князя Данила Галицького з Німецьким Орденом відносяться до кінця 40-х років XIII століття. Папа Інокентій IV у листі від 23 січня 1248 року просив «найсвітлішого короля Русі» Данила, на випадок походу татарського війська «проти християнства», негайно дати знати про це «братам Німецького Ордену, які перебувають у межах Прусії», щоб вони, у свою чергу, поставили до відома папську курію. Того ж року Данило Романович уклав військовий союз з Німецьким Орденом, спрямований проти великого князя литовського Миндовга (Міндаугаса). Переговори було проведено в Ризі за посередництвом жмудського князя Викинта. Хоча літопис не містить точної дати переговорів, її можна встановити, взявши до уваги наступне повідомлення літописця про хрещення у Ризі литовського князя Тевтивила (Таутвіласа) - шурина і союзника Данила Романовича. З німецьких джерел відомо, що його охрестив ризький єпископ Миколай 1248 році. Данило Романович використав загострення внутрішньої боротьби між литовськими князями для розширення власних володінь у північному напрямку. У 1252 році до Волині було приєднано Городно з волостю. Значно зміцнилася влада Данила Галицького і над південно-східною

частиною Ятвягії. Аби закріпити свої права на ці землі, Данило Романович і Земовит Конрадович уклали тристоронню угоду з Німецьким Орденом у Раченжі. Зберігся лише один примірник договірної грамоти, виданий від імені орденського віце-ландмейстера (viceprеceptor) в Прусії Бурхарда фон Горнгузена. За змістом вона складається з двох частин, перша з яких стосувалася територіальних питань, друга - військового союзу. Німецький орден відступав «видатному мужу Данилу, першому руському королю»:«excellenti viro Danieli, primo regi Ruthenorum», та князю Земовиту третину краю ятвягів у вічне спадкове володіння на умовах надання ними особистої збройної допомоги проти «цього варварського племені і будь-кого іншого, хто воює проти християнської віри». Далі йшлося про взаємний військовий союз, спрямований як «проти згаданих язичників, ворогів християнського імені», так і «проти будь-кого, будь-якого заняття і стану». Орден зобов'язався не укладати сепаратних угод з нападниками і дозволив союзникам набирати найманців у своїх володіннях для участі у бойових діях, вочевидь, на території Русі та Польщі. Договір мав безстроковий характер, хоча передбачав припинення його дії щодо тієї сторони, яка його порушить. Грамоту скріпили своїми печатками плоцький єпископ Андрій, якому належав Рачонж, віце-ландмейстер Б. фон Горнгузен, король Данило та князь Земовит. Через попсутість кінцівки тексту, де фраза обривається на словах «у восьмі календи», неможливо встановити, в якому місяці було укладено договір. Видавці вказали на 24 листопада, але під знаком запитання. В. Матузова датує його 25 грудня, що викликає сумніви, бо Б. фон Горнгузен навряд чи міг тоді бути в Мазовії. Саме наприкінці 1254 р. розпочався хрестовий похід чеського короля та ряду німецьких князів на Самбію, який завершився закладкою замку Кенігсберг. Горнгузен як тимчасовий керівник відділу Німецького Ордену в Пруссії і комтур Самбії (а потім Кенігсберзької комтурії) мусив брати участь у хрестовому поході. Тож підписання Рачонзької угоди мало відбулося значно раніше, можливо, ще на початку 1254 р., після того, як тільки-но коронований Данило і його союзник Земовит здійснили успішний похід проти ятвягів.

Раченжська угода мала не лише локальне значення, хоча й стосувалася лише земель ятвягів. Тристоронній військовий союз

був спрямований і проти тих польських та литовських князів, які ворогували з його учасниками. На думку В. Пашуто, 1260 р. Німецький Орден розірвав договір 1254 р., уклавши із Земовитом нову угоду, згідно з якою передав йому шосту частину ятвязького краю. Однак і за попередньою угодою князь Мазовії міг претендувати лише на 1/6, звичайно, за умови, що король Данило погоджувався на рівний поділ закріпленої за ним і Земовитом третини. Та раніше чи пізніше останній повинен був укласти окрему угоду з орденом щодо своєї частки, яка територіально могла розташовуватися лише між орденською і Даниловою. У середині XIII ст. мазовецькі володіння на північному сході сягали замку Визна, де сходилися межі Мазовії, Волині та Ятвягії. Та важливіше те, що, по-перше, угоду 1260 р. ініціював не Німецький орден, а Земовит, і, по-друге, князь посилався у ній на Рачонжську угоду 1254 р. та іншу грамоту, видану крайовим магістром Пруссії Г. фон Грумбахом, мабуть, 1259 р. Згідно з цими грамотами, як твердить Земовит, йому дісталась шоста частина (pars illa sexta) ятвязької території «у дійсну владу і власність з усім світським правом». Очевидно, ствердження саме такого правно-політичного статусу області, на яку претендував Земовит, і було метою укладення угоди 1260 р. Крім того, вона підтверджувала союзницький характер взаємовідносин сторін. Мазовецько-орденська угода 1260 р. не зачіпала інтересів короля Данила, тому що врегульовувала лише двосторонні відносини, не виходячи за межі попередніх домовленостей. Не виключено, що король Данило теж продовжив договірну практику у взаєминах з Німецьким орденом, однак відповідна документація не збереглась. Крім того, є підстави вважати, що він домовився з орденом про встановлення торговельних зв'язків між провідними центрами Русі та прусськими містами. Таким чином, наголошує у своїх висновках чернівецький дослідник О.Масан, король Данило заклав основи військово-політичного союзу і взаємовигідних господарських відносин з Німецьким Орденом у Прусії, які існували відтак протягом майже ста років»[7,с.24-25].

На початку 1254 року Папа Інокентій IV закликав до хрестового походу: Швецію, Данію, Тевтонський Орден та Німеччину. Папа Інокентій IV доручив легату Русі, Пруському архієпископу Альберту, який вернувся в Пруссію, проголосити

хрестовий похід усього Союзу Католицьких держав проти монголо-татар і обіцяв сам його очолити[13, №90(17.05.1254г.)].

Якщо врахувати активну позицію по організації хрестового походу Папи Римського Інокентія IV, проти Золотої Орди, булли якого закликали до хрестового походу і були надіслані до всіх християн:«Богемії, Моравії, Сербії, Помор'я, Швеції, Данії, Тевтонського Ордену та Німеччини і обіцянки королю Данилу активної підтримки католицькими державами в організації військового походу проти татар»[4,с.221-223,с.264-267;с.206-210; с.36-46;с.97-101; с.304-312], то в загальному союзний договір Руського королівства, Тевтонського Ордена та Польщі заслуговує подальшого вивчення в контексті з'ясування проблеми консолідації народів Центрально-Східної Європи проти монголо-татарського нашестя[4,с.221-223,с.264-267;с.206-210;с.36-46;с.97-101; с.304-312].

Список джерел та використаної літератури:

1.Дашкевич Н. Княжение Даниила Галицкого по нашим и иностранным известиям. - К.,1873.
2.Дашкевич Н. Первая уния Юго-Западной Руси с католическим западом (1246-1254). - К.,1884.
3.Дашкевич Н. Переговоры пап с Даниилом Галицким об Унии Руси с католичеством. - «Извесития» Киевского Университета №8 за 1884 г. - К.,1884.
4.Ідзьо В.С. Українська держава в XIII столітті. - Івано-Франківськ «Нова зоря»,1999.
Ідзьо В.С.Король Данило та Українська держава в XIII столітті у взаємовідносинах з Тевтонським Орденом. Науковий Вісник Українського Університету. - М.200І. - Т.І.
Ідзьо Віктор. Король Данило та Українська держава в XIII ст. у взаємовідносинах з Тевтонським Орденом. Науковий Вісник Львівського політехнічного університету. - Львів. 200І.
Ідзьо Віктор. Король Данило та Українська держава у XIII столітті у взаємовідносинах з Тевтонським Орденом. Наукові праці V Міжнародного форуму україністів. Історія. Видавництво Чернівецького національного університету «Рута». - Чернівці, 2003. - Т.І, - Ч.І.
Ідзьо В. Король Данило та Українська держава в XIII столітті у взаємовідносинах з Тевтонським Орденом. Засновник Львова король Данило та Українська держава в XIII столітті (до 750- річчя першої літописної згадки міста Львова) (1256-2006). Видавництво університету «Львівський Ставропігіон». - Львів 2006.
5.Котляр Н.Ф. Договорные отношения галицких и волынских князей с иноземными государями (XII-XIII вв.). Восточная Европа в древности и средневековье. Международная договорная практика Древней Руси. IX Чтения памяти В.Т.Пашуто. Материалы конференции. Москва,16-18 апреля 1997г. - М.,1997.
6.Мазутова В.И. Тевтонский Орден во внешней политике князя Даниила Галицкого//В сб. Восточная Европа в исторической ретроспективе (К 80-летию В.Т.Пашуто). - М.1999.
7.Масан О. Король Данило і Німецький орден: проблема взаємин. Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - М., 2003. - Т. VII.

8.Пашуто В.Т. О политике папской курии на Руси (XIIIв.)// Вопросы Истории. - М., 1949. - №5.
9.Baumgarten N. Geneologies et mariages occidentaux des Rurikides russe du X-au XIII siecle. - Roma,1927.
10.Balzer O. Geneologia Piastow. - Krakow,1895.
11.Wlodarski B. Rywalizacij oziemie pruskie w polowine XIII wieku. - Torun, 1958.
12.Wroblewski R. Problem jacwieski w polityce Boleslawa Wstydliwego w latach 1248-1264// Lodz uniwersytet. Zeszyty naukowe. Nauki humanistyczno-spoleczne. - Lodz.1970. - Zesz.72.
13.Historicis Russiae Monumentis(HRM). - Turhenev A.J. - Spb., 1841. - T.I.
14.Karwazinska J.Sasiezstwo kuiawsko-krzyzackie, 1235-1343// Rozprawy historyczne Towarzystwa naukowego Warszawskiego. - Warszawa,1927-1929. - T.VII. - Zesz.I.
15.CDP.III, №30; PVB.I/1.№298.

Руське Королівство, Тевтонський Орден, Польша, Литва. Політичні взаємовідносини в Центрально-Східній Європі в XIV-XV століттях

В сучаній історичній науці значне місце займає проблема політичних взаємовідносин у XIV-XV століттях Руського, Польського Литовського королівств з рицарською та державною інфраструктурою Тевтонського Ордену. Це питання зацікавило дослідників тому, що з часу появи в XIII столітті у Європі, рицарі зуміли об'єднатися в одну корпорацію і в тому ж таки XIII столітті, не дивлячись на розгром князем Данилом Галицьким, перерости у могутню державу, Тевтонський Орден, яка відігравала велику політичну та релігійну роль в Центрально-Східній та Північній Європі у XIII-XV століттях[5,с.206-210; с.394-314].

В кінці XIII-го на початку XIV століття, Тевтонський Орден вже могутня політична, військова та культурно-релігійна організація, з якою рахувалася вся Європа. Власне з Тевтонським Орденом, як це засвідчено в документах кінця XIII століття встановлював взаємовідносини володар Руського королівства, король Лев I Данилович та його єдиний син, надзвичайно

Рис.1. Король Русі Лев I Данилович (1292-1301рр.)

енергійний у своїй зовнішньополітичній діяльності, король Русі Юрій І Львович[4,с.272-276;с.283-285;CDP.III,№30;PVB.I/1.№298].

Рис.2. Король Русі Юрій І Львоввич(1301-1308рр.)

Власне в цю велику епоху постають політичні та торгово-економічні взаємовідносни Руського королівства з Тевтонським Орденом, які після коронації Данила Романовича на короля Русі та укладення союзного договору з Тевтонським Орденом, профункціонували до правнука короля Данила, короля Юрія ІІ, а тобто до 1336 року, а це після появи рицарів в сусідстві з Руським

королівством, з 1236 по 1336 рік, рівно 100 років. Після першого невеликого конфлікту під Дорогичином, який відбувся у 1238 році, усі подальші взаємовідносини, згідно свідчень документів та грамот, як Руського королівства так і Тевтонського Ордену, можна назвати союзними[6,с.16-33; CDP.III, №30; PVB.I/1.№298].

Слід наголосити, що, що після сходження на престол Руського королівства, король Юрій II зразу став активним політичним гравцем у Центрально-Східній Європі.

Рис.3. Король Русі Юрій II(1325-1340рр).

Він оточив себе польським та німецькими феодалами задля проведення своєї політики окатоличення Русі-України та виконання даної Папі Римському обіцянки про злучення Руської Церкви з Римською. Задля успішності своєї політики та її підтримки з боку західних католицьких країн уже 9 березня 1327 року король Русі Юрій II звернувся до великого магістра Тевтьнського Ордену Вернера, в якому засвідчив своє сходження

на спадковий трон Руського королівства, як король Юрій ІІ. В своєму листі до Тевтонського Ордену він намагається встановити тісні політичні взаємовідносини з останнім. Свого листа король Юрій ІІ скріпив власною королівською печаткою, яка засвідчує, що власне він є володарем королівства Русі.

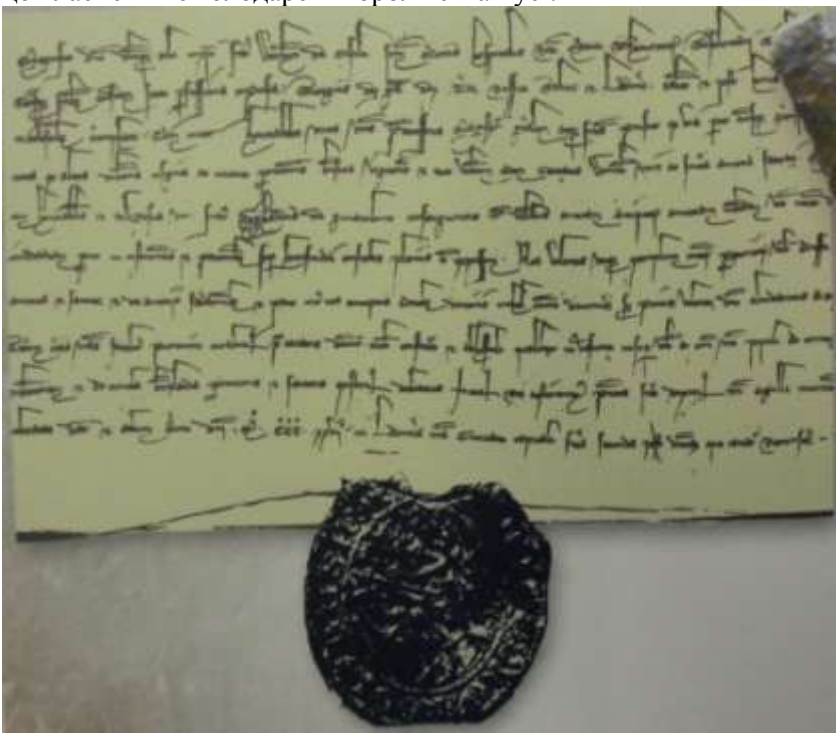

Рис.4. Лист короля Русі Юрія ІІ від 9 березня 1327 року до великого магістра Тевтьнського Ордену, Вернера.

Власне в такому ключі наші твердження засвідчує наступна оргигінальна грамота, яка сьогодні збергінається в Берлінському архіві Пруських старожитностей. Ця грамота датується 11 лютим 1334 року і відома в історичній науці, як: « Лист короля Русі Юрія ІІ зі Львова до Великого Магістра Тевтонського Ордену Людера про намір зберігати з ним мирні та союзні відносини». До грамоти прикріплена велика печатка володаря Русі, короля Юрія ІІ з титутом «Георгій - король Русі»[7,с.408-415; с.255-258; с.21-25].

Рис.5. Печатка короля Русі Юрія II прикріплена до листа відправленого зі Львова до Великого Магістра Тевтонського Ордену Людера у лютому 1334 року.

Отже подаємо текст грамоти в перекладі на українську мову:« Всім, що вірно вшановують знамено Христа, що читатимуть, або оглядатимуть нані сторінки, Юрій, з дару Бога уроджений король і володар Русі шле вітання і бажає радості у Христі та приємності і досягненні жаданих насолод.

Прагнемо довести рядом документів до відома вашій світлості і всім загально, що з уваги на численні обгрунтовані і законні причини, а також з огляду на добро, що є незаперечним, відповідним та належним всій державі, ми та блаженної пам'яті наші найдорожчі попередники, а саме Роман, Данило, Лев, Юрій та Андрій разом із найсвітлішими знатними панами, колись генеральними магістрами Прусії, починаючи з минулих часів від пана генерального магістра (ім'я в оргіналі не подане) і його наступників аж до часів славетного знатного пана з Браунтвейга, нині правлячого магістра Пруської землі, і з їх землями, людьми, та жителями звикли укладати та скріплювати союз постійного, усякого можливого миру та згоди, що видно як з документів цих же наших попередників, так і наших, складених у справі досягнення і дотримування згаданих угод.

Бажаємо ми такого союзу та згоди з преподобним паном Людером, славним вельможою з Браутвейга, генеральним магістром Прусії та його співнаставниками, його землями, його як знатиними боярами, а також з військовими - Ходором, єпископом Галицьким, Дмитом Дедьком, Хотьком, суддею нашого двору, Юрієм Лисим, Михайлом Єлизаровичам, Олександром Молдайовичем, Борискосм Кракулою та нашими землями і людьми з другого, без будь-якого прихованого підступу зберігати непорушно союз та згоду на вічні часи.

Ми ж, щоб закрити рот наклепникам та брехунам, що несправедливо шкодять умовам згаданого союзу, вважаємо за гідне, дбаючи про правду, відновити нашу угоду даним документом, щоб набувши нового виразу та вигляду, вона втішалась більшою силою й обгрунтованістю.

На засвідчення цього всього ми веліли дані сторінки підвішенням нашої, та наших бояр або військових, печаток.

Дано і звершено у Львові, в найблищу п'ятницю перед першою неділею великого посту (11 лютого), року від втілення Бога 1334.»[2,с.153-154; с.11-12; 7,с.408-415].

Таким чином із листа короля Русі Юрія II до великого магістра Тевтонського Ордену, Людера, від 11 лютого 1334 року, король Русі Юрій II намагається підтримувати союзні взаємини із великим магістром Тевтонського Ордену, Людером, які закладені ще попередніми володарями Русі: «Прагнемо довести низкою документів до відома вашій світлості і всім загально, що з уваги на чисельні обґрунтовані і законні причини, а також з огляду на добро, що є незаперечним, відповідним та належним всій державі, ми та блаженної пам'яті наші найдорожчі попередники, а саме Роман, Данило, Лев, Юрій та Андрій разом із найсвітлішими знатними панами, колись генеральними магістрами Прусії... звикли укладати та скріплювати союз, постійного усякого можливого миру та згоди, що було в його час доброю традицією».

Слід наголосити, що після смерті короля Юрія II в першій половині XIV століття союзник Руського королівства Тевтонський Орден профункціонував ще до середини XV століття, особливо могутнім ставши в кінці XIV століття [7,с.408-415; с.255-258; с.21-25].

До утвердження на троні короля Юрія II в 20-х роках XIV століття, Руське королівство пережило затяжну кризу влади, однак навіть і при таких обставинах зберігаються союзні відносини з Тевтонським Орденом, який головним завданням своєї діяльності в цей час вважає християнізацію Литви. Розуміючи небезпеку зі сторони Тевтонського Ордену, Литовське князівство намагається забезпечити свою безпеку і від його союзника Руського королівства, з півдня. Клич «Heidenkampf» означав не тільки моральну основу функціонування Тевтонського Ордену, але й допомогу західних країн для подальшо завоювання територій на сході, чого бажав Тевтонський Орден. Опираючись на союзні союзні договори з Руським королівством Тевтонський Орден успішно проводив військові кампанії в Литві.

За обставин союзного на півдні, Руського королівства, Тевтонський Орден розраховував провести військовим шляхом християнізацію Литви. Тевтонський Орден навіть заборонив рижському архієпископу проводити власну християнізацію Литовського князівство і посилати в Литву своїх місіонерів без участі рицарів Тевтонського Ордену. В цей час коли Руське королівство було зв'язане договором з Тевтонським Орденом і

водночас знаходячись в конфронтації з Литовським князівством та Золотою Ордою, стримуючи напади литовців та татар, внаслідок чого за спиною Русі-України, починає зміцнюватися Польща.

В 30-х роках з Руське королівство управлялося двома співправителями королем Андрієм І і великим князем волинсько-київським Левом, які проводили традиційну політику започатковану ще королем Данилом І Галицьким, намагаючись бути незалежними від Золотої Орди, що привело до війни з татарами в вирої якої у 1323 році гинуть останні законні володарі (мономаховичі) Руського королівства, львівський король Андрій І і великий волинсько-київський князь Лев.

Про загибель короля Андрія І та волинсько-київського князя Лева ми дізнаємося із повідомлення з Кракова, яке було направлене Папі Римському в травні 1323 року:« Про трагічну смерть короля Андрія І та його брата Лева». За таких обставин Руське королівство залишилась без політично правлячої династії, вперше за всю багатовікову історію. В цей же час, з 30-х років XIV століття, починає проводити досить активну східну політику польський король Казимир III (1333-1370рр.).

Користуючись моментом політичної слабкості Русі-України, Казимир III вирішив підступно по частинах захопити Руське королівство. Він уклав у 1338 році договір з Чехією і віддав їй Сілезію, а в 1339 році уклав союзний договір з Угорським королівством. Цими договорами польський король Казимир III фактично нейтралізував Тевтонський Орден, який був союзником Руського королівства і не бажав польської експансії в Руське королівство. Однак польському королю Казимиру III вдалося зміцнити свій вплив на Литву і цим він паралізував притензії Тевтонського Ордену щодо християнізації воєнізованою державою цієї частки Європи. Щоб заспокоїти Тевтонський Орден, який бажав державного відновлення Руського королівствоа, польський король Казимир III 8 липня 1343 року договором в Каліші віддає рицарській державі, Польське Помор'я, після чого відносини Тевтонського Ордена з Польщею стали дружніми.

За таких вжитих заходів польський король Казимир III розпочав готуватися до війни з політичною елітою Руського королівства, захоленню якого, протистояла Литва. В цей же час, Руське королівство, що управлялося великою боярською радою,

на чолі з боярином Дмитром Дедьком, бажало мати свого власного володаря. На трон Руського королівства почали претендувати: литовський князь Любарт Гедимінович, молодший брат Владислава Локетка, батька Казимира, князь Земовит, одружений на тітці вбитого короля Русі і князь Мазовії Болеслав Тройденович, мама якого була рідною сестрою загинувшого у битві з татарами, українського короля Андрія І.

Із цих претендентів останній виявився у найбільших родинних зв'язках із правлячою елітою Руського королівства і Польща в особі короля Казимира ІІІ згодилась на те, щоб володарем в Руському королівстві став внук, який в дитинстві виховувався при дворі короля Русі Юрія І, мазовецький князь Болеслав, який прибувши в столицю Русі, місто Львів, зразу ж, як і його попередники, був коронований на короля Русі під іменем короля Юрія ІІ. Одруженням з дочкою литовського князя Гедиміна були вирішені всі спірні питання з Литвою, претендент від якої князь Любарт теж бажав стати володарем Русі.

Отже з вступом на престол Руського королівства, короля Юрія ІІ з 1325 по 1340 роки Руське королівство знову стає могутньою державою в Центрально-Східній Європі. За таких обставин ретельно підготовлена по загибелі короля Русі Андрія І і князя Лева експансія польського короля Казимира ІІІ в Руське королівство була відкинута, оскільки на українському троні посів пропольський претендент Болеслав, новий володар Руського королівства, король Юрій ІІ.

Таким чином суперництво за Руське королівство між Польщею і Литвою було вирішено в користь державної єдності Русі-України та західно-європейського її розвитку. Новий король, як і усі його знамениті попередники починаючи від короля Русі Данила І, Юрій ІІ, вживає титул: «короля Русі, принца Київщини, Володимирщини і Галичини».

Його спадкове право на володарювання в Руському королівстві, та королівський титул, був затверджений Папою Римським. Як бачимо із джерел своє володарювання король Юрій ІІ розпочав з улаштування по західно-європейському зразку Руської держави. Ним було обмежено боярське правління, а в усіх землях Руського королівства він поставив королівські гарнізони, що обмежувало політичну діяльність руських бояр.

За короткий час король Юрій ІІ став досить могутнім і поважаним в Європі володарем. Його діяльність підтримував союзний польський король, Папа Римський.

Руське королівство в час його правління почало перетворюватися в централізовану країну в якій вся влада почала концентруватися біля особи Руського короля. Основна політична діяльність короля Юрія ІІ була поставлена на утвердження західно-європейських норм державного права, культури, релігії. Утвердившись політично, як законний володар, король Юрій ІІ розпочав підготовку по утвердженню релігійної Унії Руського королівства з Західною Європою. На його думку, лиш католицька віра утверджена в українському суспільстві, мала забезпечити могутність Руського королівства, як великої держави. Зміцненням позицій короля Юрія ІІ в Русі-Україні і запровадження ним Унії Руської та Римської Церков була незадоволена значна частина українського духовенства і боярства, яке бажала мати православну візантійську віру і сама управляти Руською державою, а тобто мати послушного в усьому українській боярській еліті, володаря. Король Юрій ІІ виявився особистістю, яка бажала правити самовладно, не оглядаючись на українських бояр. Протистояння закінчилось 7 квітня 1340 року, останній законний володар Руського королівства, король Юрій ІІ був отруєний боярами за те, як наголошують джерела:«що намагався поширити католицьку віру серед українського народу, про що стало відомо Папі Римському».

Зразу ж після вбивства короля Юрія ІІ львівські бояри запросили на український королівський трон литовського князя Любарта-Дмитра, який був православний. Таким чином, як відзначають литовсько-білоруські літописи:«княль Любарт-Дмитро по вбитому королю Юрію ІІ став новим, православним володарем всієї Русі-України».

В цей же час, коли львіскі бояри послали послів до православного князя Любарта-Дмитра запрошуючи його на львівський королівський трон, у 1340 році після смерті останнього законного володаря, короля Русі Юрія ІІ, його родич польський король Казимир ІІІ, зібравши велике військо з усієї Польщі, раптово напав і завоював значну частину Руського королівства з столичним містом Львовом.

Рис.6.Львівський королівський замок Юрія II в XIV столітті.

Як засвідчують джерела в тронному залі на Високому Замку у столиці Русі-України (Львівського королівства) кінця XIII-першої чверті XIV століть, польський король Казимир III коронувся за давньою українською традицією руських королів, усіми руськими королівськими регаліями, золотою короною руського короля Данила Галицького, на короля Русі, залишаючись одночасно і королем Польщі. Якщо врахувати нашу гіпотезу, яка включає вс себе давню українську історичну та державну традицію, припустимо, що власне в крипті церкви Львівського королівського замку було облаштовано родинний скелеп усіх руських королів: Данила, Лева, Юрія I, Андрія I та Юрія II, як символ нової столиці Руського (Львівського) королівства, яке було засноване в новому столичному центрі Львові після 1292 року, про що ми робимо вперше такий висновок, опираючись на свідчення творів Яна Длугоша та Бартоломія Зиморовича, де в творі Бартоломія Зиморовича є звістка про перенесення тіла короля Данила Романовича у 1282 році в нову столицю Русі, місто Львів, князем Левом Даниловичем. У творі Бартоломія Зиморовича

відтворено детальний опис жалобної процесії, під час якої перед катафалком несли прапори, різні військові трофеї та дві корони - королівську і князівську. Подальші літописи наголошували, що польський король Казимир ІІІ після офіційної коронації у тронному залі Високому замку, у Львові, де він коронувався на короля Русі, спаливши князівський та королівський архів всіх попередніх українських князів та королів що правили Руссю-Україною, всі українські літописи ІХ-ХІV століть, можливо сплюндрувавши і крипту під церквою на Високому замку, у якій були захоронені всі українські володарі від короля Данила до Юрія ІІ, фактично знищивши всю літописну давню українську державну історію, вивіз тільки зі Львова до Кракова у 1340 році дві корони та інші королівські регалії володарів Русі-України, всі їх цінності, золотий трон та інші коштовноті українських володарів про які ми на жаль вже ніколи не дізнаємось. Такі його дії були направлені знищення Українського королівства в середині ХІV століття.

Така наша гіпотеза цілком ймовірна, оскільки до цього часу не знайдена жодна могила чи місця захоронення жодного українського володаря починаючи з короля Данила закінчуючи королем Юрієм ІІ і про їх захоронення немає звітков в жодному літописі, а основне джерело Руського королівства,Галицько-Волинський літопис, чомусь закінчується у 1292 році...

Після фактичного знищення української державності, та формальної коронації польський король Казимир ІІІ хоча і титулував себе «королем Польщі і Русі», однак робив все для швидкого та повного приєнання Русі-України до Польщі. Все вище викладене робить свідчення Б.Зиморовича, достовірними, оскільки його праця була написана на грунті давніх руських та польських хронік. Польський хроніст Ян Длугош наголошував, що всі наступні володарі Русі після коронації Данила Галицького, які були короновані на королів, визнавали і титулували себе королями Русі, останнім «королем Русі і Польщі» був польський король Казимир ІІІ.

Попри можливі неточності, перекручення, помилки в датуванні, свідчення Яна Длугоша та Бартоломія Зиморовича є цікавими фактами історичної політичної та державної трагедії Русі-України в середині ХІV столітті після славної неприривної п’ятистолітної незалежної державної історії. Власне ці свідчення

дають підстави сьогодні наголошувати, що некрополь руських королів від короля Данила до короля Юрія ІІ, чи все те що від нього залишилось, який до цього часу не віднайдено, слід шукати у князівсько-королівській церкві Високому замку, всестороннє археологічне дослідження якого, повна реконструкція та відновлення дасть відповіді на всі вище посталені питання...

Рис.7.Казимир ІІІ, король Польщі і Русі.

З цього часу, як наголошують польські джерела Казимир ІІІ почав вживати титул:«короля Польщі і Русі». Всі королівські регалії Руського королівства він вивіз після коронації, як наголошують польські і руські джерела, до Кракова. Пруські хроніки теж наголошують, на завоюванню польським королем Казимиром ІІІ Руського королівства і офіційній коронації Казимира ІІІ в столиці Русі у Львові на Високому замку на короля Русі:« Casimirus rex Polonie cum magnna potencia intravit Russiam eam sibi subiugando»[7,с.408-415; с.255-258; с.21-25].

В цей же час, бояри на чолі з старостою Русі, як він сам себе називав:« начальником і наставником Руської землі», боярином Дмитром Дедьком, очолили боротьбу проти експансії поляків в Русь-Україну, в зв'язку чим, великий боярин Дмитро Дедько у 1341 році звернувся за допомогою до союзного Литовського великого князівства та Тевтонського Ордену, про що засвідчує його грамота:«до магістрату та купців Торуня».

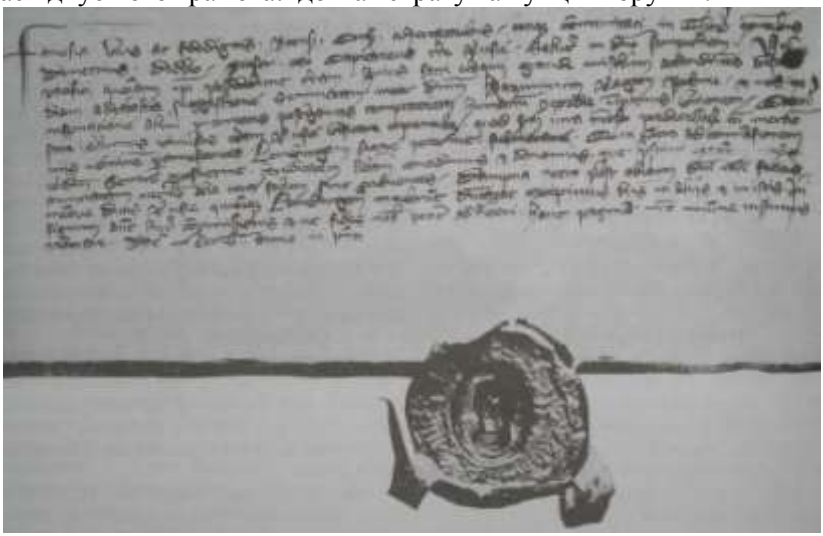

Рис.8. Лист Дмитра Дедька «начальника і наставника Русі» до магістрату і купців міста Торуня. 1341р.

Литовськке велике князівство та Золота Орда не визнали завоювання польського короля Казимира III і в травні 1350 року, як наголошує літопис:« татари, литовці, і руські уклали проти Польщі наступальний договір. Союзні війська відвоювали Київщину, Волинь і вторглись в Польщу, де знищили Радом в Сандомірському воєводстві. В 1351 році були звільнені від поляків: Львів, Белз, Володимир-Волинський і Брест»[7,с.408-415; с.255-258; с.21-25].

Таким чином незалежність Руського королівства було відновлено Литовською династією князів. Відновленням незалежності Русі-України під литовською династією були незадоволені Польща і Угорщина. В липні 1351 року було створено угорсько-польський наступальний союз і король

Угорщини Людовік, як ми дізнались із Дубницької хроніки, 19 липня 1351 року виступив з усіми угорськими полками з Буди до Кракова, щоби разом з Казимиром III, королем польським і руським, вдарити в саме серце Литви. По дорозі в Люблін Казимир III захворів і усіми військами керував угорський король Людовік. Здавалось, що їх планам суджено було збутись, однак напад Золотої Орди в 1352 році на Люблін зупинило просування угорців та поляків в Литву. В цей же час литовський князь Любарт Гедимінович відібрав в поляків всі землі Руського королівства, князівства: Київське, Волинське, Галицьке князівства і таким чином за допомогою Золотої Орди, у 1352 році стає єдиним законним володарем Русі-України, влада якого була визнана як Литовським великим князівством так і Золотою Ордою.

Рис.9. Великий князь Русі-України Любарт-Дмитро(р.н.н.-1386р.)

Таким чином можна наголосити, що з 1352 року по 1386 рік великий князь Русі-України Любарт-Дмитро, опираючись на союзну Литву і Золоту Орду був одноосібним володарем Русі-

України. За таких обставин, побачивши агресивність Угорщини і Польщі, Тевтонський Орден теж визнав князя Любарта-Дмитра єдиним законним володарем в Руському королівстві. Князь Любарт-Дмитро ставши самовладним володарем Русі-України, опершись на всі військові сили руських княжінь маючи союзні договори з Литвою, Тевтонським Орденом, Золотою Ордою почав політичну та торгово-економічну стабілізацію Русі-України на традиційному українському православ'ї. Характерно що політичне правління великого князя Русі-України Любарта-Дмтра ще слабо вивчнене за малочисельністю джерел, однак як пролитовський володар князь Любарт намагався утримати в традиційному руслі православну українську державну релігію на відміну від релігійно-політичної діяльності прозахідного володаря Руського королівства, короля Юрія II, який бажав, щоби в Русі-Україні панівною релігійною християнською конфесією була католицька. Без сумнівно, що в час правління князя Любарта-Дмитра Русь-Україна орієнтувалась і на Золоту Орду, імператор якої великий хан Узбек визнав князя Любарта-Дмитра єдиним спадкоємним великим князем Русі-України.

Рис.10. Дзвін з собору Святого Юра подарований Львову останнім великим князем Русі-України Любартом-Дмитром в знак його панування в Галичині.

За обставин ретельного вивчення проблеми ми можемо наголосити, що до Унії 1386 року в яку були втягнуті литовські князі і володарі Русі-України з Німецькою Імперією, Чехією, Польщею та Угорщиною, Українська держава під час правління великого князя Русі Любарта-Дмитра Гедиміновича, функціонувала як незалежна держава.

Зауважимо, що власне в цей час ми бачимо українську еліту роздвоєною, де она частина намагається інтегруватися як Руське королівство в Центральну Європу в католицький світ, виразником якої був останній король Русі Юрій ІІ, а друга намагається зберегти традиції греко-паравославного світу виразником якої був православний володар, останній великий князь Русі-України, Любарт-Дмитро. Безсумнівно, що два напрямки Русі-України в XIV столітті до 1386 року, характеризують нову історіком-релігійну форму української державності, яка однак в усіх формаціях зберігала союзні відносини з торгово-економічним потенціалом на Балтиці, Тевтонським Орденом[7,с.408-415; с.255-258; с.21-25].

За поглинання свого созника, Руського королівства після в кінці XIVстоліття, після 1386 року, політика Тевтонськоо Ордену, на початку XV століття, стає настільки агресивна, що він починає загрожувати як Польському королівству, так і Литовському великому князівтсву. Його політичну лінію підтримують також лівонські рицарі. Як бачимо з джерел в цей час Тевтонський Орден захоплює північні землі Польського королівства, частину литовських земель і утверджується повністю в Прусії[5,с.206-210; с.394-314].

У планах завоювань Тевтонського Ордену після завоювання Польщі та Литви, проглядається його подальша агресія на схід. Однак військовим планам Тевтонського Ордена заважала Польща і Литовське велике князівство, які самі бажали проводити експансії в землі слов'янського сходу, зокрема на землі Руського королівства та Північно-Східної Русі. Політичні кола Тевтонського Ордену розуміли, що слід зараз розпочати здійснення своїх планів, оскільки бачили, що ослаблена внутрішніми феодальними усобицями Польща і Литва можуть стали легкою здобиччю для Тевтонського Ордену і всі їх східні

володіння внаслідок перемоги над ними, зразу ж стануть володіннями Тевтонському Ордену. Така перемога над Польщою та Литвою перетворювала Тевтонський Орден в найбільшу в Центрально-Східній Європі державу, яка могла вже впливати, як на Північно-Східну Русь так і на Азію[3,с.94-96].

До такого висновку ми приходимо після аналізу джерел з архівів: Польщі, Литви, Австрії та Німеччини[1,с.14].

Попробуємо з'ясувати історичну і політичну доктрину Тевтонського Ордену, яку досліджував, за свідченнями польських та німецьких джерел, польський вчений К.Горський[9,s.63-75].

Наступний польський вчений Г.Лабуда вважав, що Тевтонський Орден настільки загрожував Польщі на початку XV століття, що здавалось ще через чверть століття він поступово заволодіє не тільки всім польським помор'ям, але й всіми литовськими землями які прилягали до Руського королівства. Всі ці землі Тевтнському Ордену були потрібні як плацдарм для військових походів на схід[8,s.24-35].

Однак всі ці вчені, на нашу думку, перебільшували могутність Тевтонського Ордену, його військову організацію і хоча суперництво Польщі з Литвою, більш політичне ніж військове дійсно мало місце в першім десятилітті XV століття, однак скоріше всього ці суперечності були більш формальними ніж вони відображені в джерелах і висновках науковців[1,с.14].

Однак з'ясуємо ці стосунки, щоб внести історичну ясність у політичні стосунки Польші, Литви з Тевтонським Орденом.

Як бачимо з сукупності свідчень польських, литовських та німецьких джерел, особливу роль в нагнітанні конфлікту відіграло Литовське князівство, яке очолило суперництво з Польщею на сході, тобто воювало з Польщею за спадщину Руського королівства. За таких обставин Литва бажала ослаблення Польщі і тому великий литовський князь Гедимін не підтримав Польщу у війні з Тевтонським Орденом. Власне через таку позицію, де Польща була одночасно у військовому конфлікті з Тевтонським Орденом та Литовським великим князівством пройшло ослаблення Польщі, яка змушена була відмовитися на користь Тевтонського Ордену в 1343 році від Гданського Помор'я. Розуміючи, що самою вести війну з Тевтонським Орденом, Польща не зможе, вона у другій половині XIV століття почала розробляти концепцію

взаємовигідної Унії з Литовським великим князівством, і у 1386 році основні положення цієї Унії були оприлюднені в Європі. Ця Унія в своїй основі повинна була бути спрямована для боротьби з Тевтонським Орденом, який проводив в прикордонних землях Польщі та Литви наступальну політику. Згідно аналізу джерел, можна вважати, що поляки і литовці розуміли уже в 1386 році, що несе їм «озброєна християнська місія Тевтонського Ордену» [5,с.206-210; с.394-314].

За планами Тевтонського Ордену, Литовське князівство повинно було бути завойоване і «християнізоване за латинським обрядом» повністю. Як засвідчують німецькі джерела, це було безкомпромісним і остаточним планом Тевтонського Ордену. В своїх планах Тевтонський Орден був не одинокий, він мав своїх однодумців серед широкого кола західного рицарства. Тевтонський Орден, в його планах завоювання Східної Європи, підтримували австрійські Габсбурги, вороги Польщі, Люксембурги Чехії і Угорщина. За їх підтримкою, Тевтонський Орден, виклопотав виключне право на проведення християнізації Балтики відкидаючи повністю там польську присутність, вважаючи її недостатньо ефективною. Тактика Тевтонського Ордену цього часу була дуже продуманою, що дало можливість внести розлад в політичні відносини Польщі та Литви. Тевтонський Орден в цей час підтримував князя Вітовта до осягнення ним повної незалежності від Польщі. За таких обставин Тевтонський Орден в цей час оволодіває Жимайтією і проводить об'єднання пруських і лівонських рицарів.Таке об'єднання дало можливість утвердитись на всьому побережжі Балтики. В цьому ж 1398 році Тевтонський Орден підкорив шведський острів Готланд. В 1402 році Тевтонський Орден викупив у Сігізмунда Люксембургського «Нову Марку» і опоясав Польщу з північно-західної сторони. В цей же час, внаслідок закладу суто польської «Добжинської землі» і неможливості її вчасно викупити, вона перейшла до Тевтонського Ордену. Одночасно Тевтонський Орден зміцнив свої позиції в Лівонії і почав готуватися до експансії проти Великого Новгорода[5,с.206-210; с.394-314].

Таке зміцнення Тевтонського Ордену сильно налякало як Литву та і Польщу, оскільки за таких обставин Польща та Литва ставали уразливими щодо раптового нападу Ордену, оскільки

території Тевтонського Ордену обручем охоплювали з північного сходу і з заходу території Польщі та Литви. Над усією Східною Європою нависла небезпека. Втрата незалежності Польщею та Литвою означало довготривалу гегемонію Тевтонського Ордену на цих землях. Протистояння між Тевтонським Орденом і Польщею, особливо посилилось на початку XV століття, коли у 1407 році влада в Тевтонському Ордені перейшла до енергійного і рішучого великого магістра Ульріха фон Юнінгена, який вважав, що треба рухатися на схід, і шляхом військових кампаній, насильно утверджувати серед народів Східної Європи, католицизм. Для здійснення наступальної політики, Тевтонський Орден, мав могутні збройні сили. Як засвідчує аналіз джерел і археологічних досліджень, для здійснення своїх планів у повсякденному розпорядженні в Тевтонського Ордену було близько 16 тисяч рицарської кінноти, 5-ть тисяч добреозброєної піхоти, 3-ох тисяч озброїних кнехтів. Загальна численість військ Тевтонського Ордену досягала 25 тисяч добреозброїних воїнів. Тільки одних членів, визначних рицарів, що очолювали військо «хоругви» було 1000 чоловік. Окрім цієї армії в Тевтонському Ордені були світські рицарі, міські рицарі, сільські рицарі й наймані рицарі. Таких постійно найманих рицарів, що служили Тевтонському Ордену за плату, було від 3,700 до 4000 тисяч. Ці рицарі приходили на службу із країн Західної Європи. Військове озброєння Тевтонського Ордену було схоже на західно-європейські стандарти з місцевими пруськими особливостями (шоломи, щити). Тевтонська армія мала на своєму озброєнні велику кількість арбалетів, а також артилерію. Хрестоносці мали великий досвід воєнних битв в Європі, Азії, на Балтиці. Моральний дух тевтонської армії був дуже високий. Ідеологія Орденської держави, яка виконувала християнську місію на протязі більше ніж 100 літнього існування Тевтонського Ордену, була дуже висока в Прусії, що робило лояльним до його політики більшу частину його населення. Як правило очолював армію Тевтонського Ордену - великий магістр якого вибирали із числа найавторитетніших рицарів-сановників Орденської держави. Це понен був бути прекрасний воїн, хоробрий полководець, розумний політик, впевнений у правоті своєї справи та планів, згідно яких,

приборкання та хрещення язичників повинно проходити виключно, опираючись на військову силу[14,s.160].

Польща і особливо Литва мали в цей час набагато слабші військові сили, які складалися з польсько-української шляхти і особливої дружини литовського князя, ополчень міст. Що стосується політико-релігійної системи, то ці держави мали у своєму складі християн католицького і візантійського обряду і вважали, що на даному етапі потрібне співіснування конфесій, за для миру в суспільстві. Що стосується язичників, які теж ще мали своє місце, в цих державах, то їх на думку польських і литовських володарів, потрібно обертати в християнство без насилля. Тактика і методи християнізації народів на сході, однак, не були причиною протистояння Тевтонського Ордену з Польщею та Литвою. Велика економічна, політична і військова могутність Тевтонського Ордену, його все більше бажання відігравати ключову роль в політичному та релігійному житті народів Центрально-Східної Європи, ось основне політичне та релігійне бажання Тевтонського Ордену. Як бачимо із діяльності Тевтонського Ордену, він на захоплених територіях проводив жорстоке утвердження католицьких догматів, що в 1409 році визвало повстання Жимайтії. Повсталі звернулися до польського короля та великого князя литовського і побажали стати польськими підданим[1,с.16].

Ніякі мирні переговори це питання не вирішили, тому Польща і дальше підтримували повсталих в Жимайте. Із-за підтримки Жимайте польським королем і виникла війна. Великий магістр Тевтонського Ордену Ульріх фон Юнінген використав цю підтримку Польщею Жимайте, як факт агресії проти Орденської держави і оголосивши війну, напав на Польщу, яка не була готова до війни. Рицарі зайняли Добжинську землю, північну Куявію. Польща не змогла дати відсіч і наслідком цього стало, принизливе для Польщі перемир'я 24 липня 1410 року, яке відбулося за посередництвом чеського короля Вацлава Люксембургського. За умовою перемир'я, Польща зобов'язувалася не допомагати «невіним в Литві». Слід зауважити, що Польща дійсно відмовилась від Литви, однак бачучи агресивність Тевтонського Ордена, зазіхання останнього на ключові землі Польщі, знову почала шукати союзу з Литвою, розуміючи, що всі спірні питання з Тевтонським Орденом треба буде вирішувати на полі

бою[12,s.19-28]. Ми не будемо змальовувати в даному дослідженні історичну роль польського, литовського, українського та білоруського народів у Грюнвальдській битві, вона вже з'ясована в працях польських, німецьких та українських істориків[15,s.12-32].

Рис11.Реконстукція Грюнвальдської битви з мініатюри в літописі Яна Длугоша XV століття.

Однак можна наголосити, що Грюнвальдська битва сильно підірвала могутність Тевтонського Ордену, і хоча новий великий магістр, що до цього часу був командором Мальборку, Генріх фон Плауен зумів укласти в 1411 році вигідний мир в Торуні, згідно якого ні Польща ні Литва суттєво не потіснили позицій Тевтонського Ордену в Центрально-Східній та Північній Європі, однак договір характеризував ослаблення нерушимих до цього часу позицій Тевтонського Ордену на Балтиці і затверджував припинення агресії рицарів на польські та литовські землі[15,s.14-27].

Рис.12.Сучасна рекострукція ходу битви під Грюнвальдом 15. VII. 1410 року.

Як бачимо, що програна битва під Грюнвальдом 15 липня 1410 року, повну реконструкцію якої подано вище, Тевтонський Орден, який уклав «мирну угоду з Польщею та Литвою в Торуні» не зробив ніяких політичних висновків. Його капітул, і зокрема новий великий магістр Генріх фон Плауен, повважав Грюнвальдську битву, тимчасовою поразкою, яка повинна бути виправлена новою більш рішучою і добре підготовленою військовою битвою. На з'їзді всіх рицарів було вирішено не виконувати умов Торунського договору, особливо було наголошено, що Тевтонський Орден не повинен припиняти агресії на «язичницьку» Литву[13,s.11-18].

Однак подальші програні битви Тевтонським Орденом від Польського королівства і Литовського великого князівства в 1422

році, заставили рицарів, внаслідок нового ганебного для них договору, відмовитись він Жимайтії і територій на Немані[11,s.45-49].

Однак Тевтонський Орден не змирився з таким своїм політичним становищем і в 1453 році знову намагався повернути втрачені області, однак битва в 1454 році Тевтонським Орденом була програна і йому прийшлось відмовитись віч частини вже суто пруських земень. Дане становище Тевтонський Орден теж намагався виправити війною проти Польщі і Литви, однак і в 1466 році протистояння закінчилось не в користь Тевтонського Ордену і йому прийшлось відмовитись на користь Польського королівства від всіх своїх територій на Віслі[13,s.19-28].

Внаслідок останньої поразки Польському короліству, в 1466 році, Тевтонський Орден став васалом Польщі[10,s.23-46].

Однак в цей же, 1466 рік, Тевтонський Орден намагався знову, за допомогою рицарів з Західної Європи, відновити військовим шляхом, свою незалежність від Польщі, за що у нього був відібраний його напів-державний статус. Переможці поляки ліквідували Тевтонський Орден, як це вони в кінці XIV століття (після 1386 року) зробили з Руським королівством, а всі його землі включили до складу Польського королівства[1,с.21-22; 7,с.408-415; с.255-258; с.21-25].

У висновок дослідження зауважимо, що Тевтонський Орден з XIII по XV століття(1236-1466рр.) вів активні політичні взаємовідносини, як з Польським, Литовським так і Руським королівством, і в цьому контексті політичні, торгово-економічні та культурно-релігіні взаємовідносини Руського королівства з Тевтонським Орденом у 1236-1336 роках, потребують подальшого дослідження[5,с.206-210; с.394-314].

Список джерел та використаної літератури:

1.Бискуп М. Великая война Польши и Литвы с Тевтонским Орденом (1049-1411) в светле новейших исследований. Вопросы Истории. - М.,1991. - №12.
2.Болеслав-Юрий II - князь всей Малой Руси.//Сборник материалов и исследований. - Спб., 1907.
Істоія Львова в документах і матеріалах. - Київ «Наукова Думка», 1986.
3.Ідзьо В.С. Галичина і Річ Посполита в XIV-XVI століттях - два народи у процесі формування однієї держави. Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - Москва,1997. - Т.І. - №3.
4.Ідзьо В.С. Українська держава в XIII столітті. - Івано-Франківськ«Нова зоря»,1999.
CDP.III, №30; PVB.I/1.№298.
5.Ідзьо В.С. Король Данило та Українська держава в XIII ст. у взаємовідносинах з Тевтонським Орденом. Науковий Вісник Українського Університету. - М.,2001. - Т.І.
Ідзьо Віктор. Релігійна культура Європи і зародження, становлення та розвиток християнства в Україні. - Львів «Ліга-Прес», 2007.
6.Ідзьо В.С. Руське королівство під управлінням королів Данила, Шварна та Лева (1253-1301)//Науковий Вісник Українського Університету. - М., 2002. - Т. II.
CDP.III, №30; PVB.I/1.№298.
7.Ідзьо В. Продовжувач справи короля Данила великий князь Лев Данилович і становлення міста Львова у XIII столітті як столиці України-Русі. Засновник Львова король Данило та Українська держава в XIII столітті (до 750-річчя першої літописної згадки міста Львова) (1256-2006). - Львів, Вид-во університету «Львівський Ставропігіон», 2006.
Ідзьо В.С. Україна-Русь в XIV столітті у взаємовідносинах з Польщею та Литвою (1323-1385). Науковий Вісник Українського Університету. - М., 2002. - Т.II.
Ідзьо В.С. Україна-Русь в XIV ст. у взаємовідносинах з Польщею та Литвою (1323-1385). Мандрівець. - Тернопіль, 2003. - №2.

8.Biskup M., Labuda G. Dzieje Zakonu Krzyzackiego w Prusach. - Gdansk, 1986.

9.Gorski K. Panstwo krzyzacki w Prusach. - Gdansk-Bydgoszez,1946.
10.Gorski K. Panstwo krzyzacki w Prusach. - Gdansk-Bydgoszez, 1946.
11.Gorski K. Lakon Krzyzacki a powstanie panstwa pruskiego.- Wroclaw-Warszawa-Krakow-Gdansk.1977.
12.Ekdahl S.Die “Banderia Prutenorum” des Jom Dlugsz.In: Eine Gnelle zur Schhacht bei Tannenberg 1410 . - Cottingen,1976.
13.Ekdahl S. Die Flucht der Litauer in der Schlacht bei Tannenberg. - Zeitschrift fur Ostforschushung, 1963. - T.12.
14.Kuczynski S.M.Op.cit. - Warszawa,1960.
15.Kuczynski S.M.Welka wojna z Zakonem Krzyzackim w latach 1409-1411. - Warszawa, 1987. - Wyd.5.

Наукове видання

Віктор Ідзьо

Руське королівство та Тевтонський Орден: політичні, економічні та релігійні взаємовідносини у XIII- XIV століттях

Видання III, 2020р.

Подано до друку 11.05.20 р. Підписано до друку 12.05.20 р.
Формат видання 60/ 84 1/16. Папір офсетний. Умовн.друк.арк.10,25
Зам.55. Тираж 300 шт.

На обкладинці використано карту з праці «Король Русі Юрій І - в українській, європейській історії та державницькій традиції» (1255 - 1308). Реконструкцію печатки короля Юрія ІІ, яка виконана В.Кричевським у 1911 році, а також копію грамоти короля Юрія ІІ до Тевтонського Ордену.

Видавництво «СІМИК»
76000, м.Івано-Франківськ, вул. Т. Цьоклера, 9а
тел. (0342) 78-91-26, 78-91-29
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи серія ІФ №11 від 27.03.2001 року.
Віддруковано в друкарні видавництва ПП «СІМИК»
76000, м.Івано-Франківськ, вул. Т. Цьоклера, 9а, тел. (0342) 78-91-29

E-mail:ukrainoznavezz@ukr.net
www.easterneurope.nethouse.ua

Віктор Ідзьо

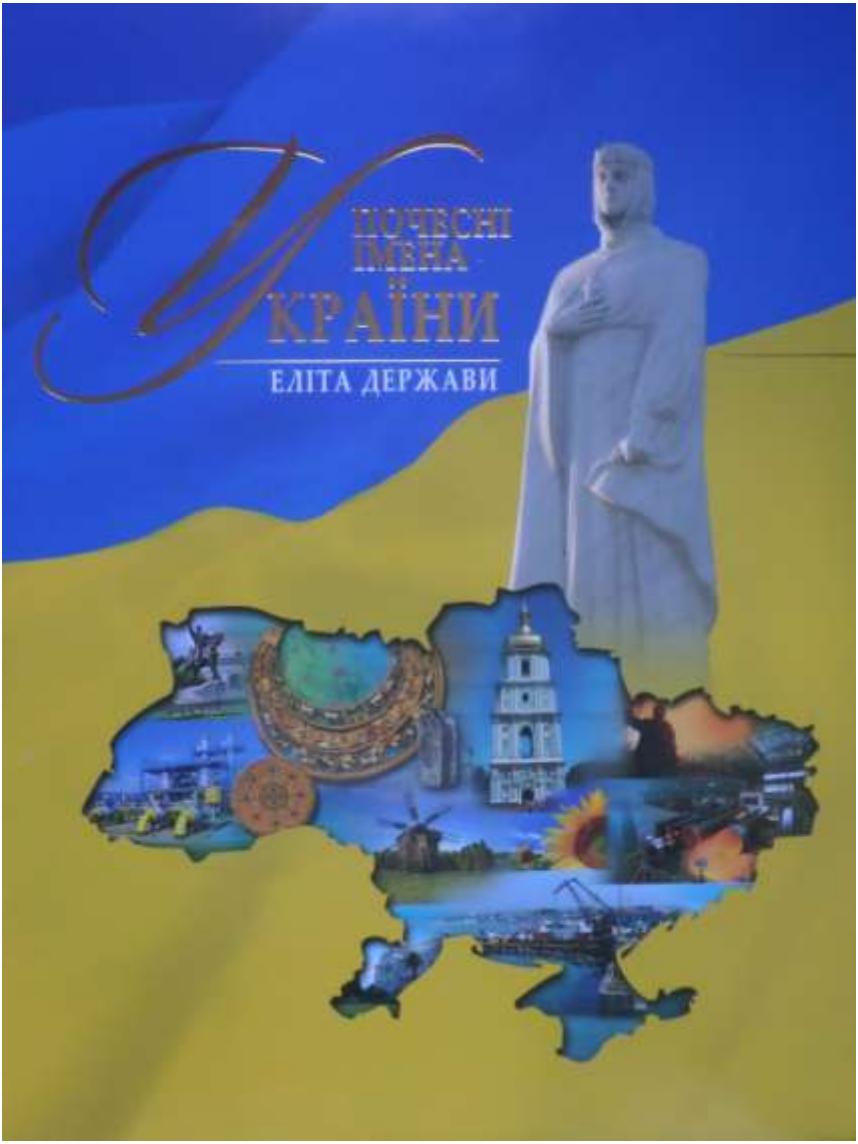
Руське Королівство та Тевтонський Орден: політичні, економічні та релігійні взаємовідносини у XIII- XIV століттях

ПОЧЕСНІ
ІМЕНА
УКРАЇНИ
ЕЛІТА ДЕРЖАВИ

ІДЗЬО
ВІКТОР СВЯТОСЛАВОВИЧ

ДИРЕКТОР-ЗАСНОВНИК ІНСТИТУТУ СХІДНОЇ ЄВРОПИ,
ВІЦЕ-ПРЕЗИДЕНТ АКАДЕМІЇ НАУК «ТРИПІЛЬСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ»,
АКАДЕМІК АНВШ УКРАЇНИ,
АКАДЕМІК МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК ЄВРАЗІЇ,
ДОКТОР ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ЛАУРЕАТ ПРЕМІЇ ім. АКАДЕМІКА І. КРИПЯКЕВИЧА
ТА МІЖНАРОДНОЇ ПРЕМІЇ ім. КОРОЛЯ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

За активну діяльність в українській діаспорі Росії та вагомий внесок у розвиток і розбудову української державності нагороджений орденом «За мужність» III (1999) та II (2012) ступенів.

Народився 25 листопада 1960 р. у м. Івано-Франківську. Закоханість історичним минулим стало вирішальним у виборі майбутнього фаху. У 1981 р. закінчив Івано-Франківський народний університет пропаганди пам'яток історії та культури, а в 1984 р. — історичний факультет Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, де розпочав наукову діяльність під керівництвом професора В. Грабовецького, котрий, будучи учнем І. Крип'якевича, підтримував непорушність академічної традиції наукової школи М. Грушевського. З 1984 до 1985 рр. служив у збройних силах й отримав звання лейтенанта сухопутних військ. Трудову діяльність розпочав інструктором обласного управління професійно-технічної освіти, далі працював викладачем історії. У 1988 р. переїхав до Москви. З 1992 до 2002 рр. був пошукачем та викладачем історії Московського державного педагогічного університету (МДПУ), де в 1997 р. успішно захистив дисертацію й став кандидатом історичних наук. З 1997 до 2002 рр. працював проректором із науково-організаційної роботи в МДПУ. У 2002 р. захистив докторську дисертацію.

Енергійний організатор і талановитий учений невтомно цікавився науково-освітнім життям українців у Росії. У 1992 р. брав участь у заснуванні Українського державного університету в Москві, у 1997 р. — Українського інституту при МДПУ, у 1999 р. став засновником та першим очільником Українського історичного клубу в Москві. Будучи патріотом, у 1997–2010 рр. проявив себе як активний член ради Об'єднання українців Росії. У 2000–2015 рр. — ректор Українського державного університету в Москві, видав XXI том «Наукового Вісника УУМ» (2001–2015). У 1995 р. очолив як головний редактор видання «Український історичний альманах у Росії». Заснував і у 1997–2010 рр. очолював редакцію «Наукового вісника Українського історичного клубу», якого видав XVI томів. У 2005 р. започаткував у Львові науковий журнал «Українознавець», який виходить і донині.

У 2001 р. заснував в Україні науково-дослідний заклад — Інститут Східної Європи (ІСЄ) при Університеті «Львівський Ставропігіон», перед яким постало завдання — розбудова науково-освітньої та видавничої системи на основі українських інтелектуальних, історичних та культурно-християнських традицій». З 2017 р., рішенням ректора Мауро Коятті, В. С. Ідзьо затверджений професором Римського університету імені Павла Апостола.

У фокусі Віктора Святославовича широке коло наукових проблем, пов'язаних із вивченням української історії, українознавства, археографії та джерелознавства. Він — автор понад 800 наукових праць, у тому числі 50 монографій. Під керівництвом академіка проводяться багато міжнародних наукових конференцій, де здійснюється системне вивчення джерел з української історії. Результати наукової діяльності Віктора Ідзя гідно оцінені на найвищому державному рівні. За монографічне дослідження «Українська держава в XIII столітті» отримав премію ім. академіка І. Крип'якевича, за працю «Українська держава в IX-XIV століттях» — Міжнародну премію ім. Короля Данила Галицького, за монографію «Галицьке королівство 1215–2015 рр.» нагороджений золотою медаллю вченої ради Університету «Львівський Ставропігіон». Удостоєний орденів «Золотий Хрест святих з двома мечами», «За розбудову Української держави», гетьмана Івана Сулими; військо-козацьким званням генерал-хорунжого Українського козацтва. Нагороджений ювілейними медалями «10 років незалежності України» та «20 років незалежності України».